

MINISTERIO
DE EDUCACIÓN
Y CULTURA

Presidencia de la República
del Paraguay

**REPÚBLICA DEL PARAGUAY
MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CULTURA**

Fernando Lugo Méndez

Presidente de la República del Paraguay

Victor Ríos Ojeda

Ministro de Educación y Cultura

Diana Serafini

Viceministra de Educación para la
Gestión Educativa

Héctor Salvador Valdez Alé

Viceministro de Educación para el
Desarrollo Educativo

Dora Inés Perrotta

Directora General de Educación
Inicial y Escolar Básica

Nancy Oilda Benítez Ojeda

Directora General de Currículum,
Evaluación y Orientación Educativa

Marta López

Directora de Educación Escolar Básica

Ficha técnica

Nancy Oilda Benítez Ojeda

Directora General de Currículum,
Evaluación y Orientación Educativa

Lidia Manuela Fabio de Garay

Jefa del Departamento de Apoyo a la Implementación
Curricular en Medios Educativos

Edgar Osvaldo Brizuela Vera

Jefe del Departamento de Diseño Curricular

Nidia Esther Caballero de Sosa

Jefa del Departamento de
Evaluación Curricular

Rosalía Diana Larrosa Nunes

Jefa del Departamento de
Investigación Curricular

Elaboradoras

Nancy Oilda Benítez Ojeda
Zunilda Rocío Leguizamón Ledesma

Diseño y diagramación

Saúl Antonio Espínola Mendoza

Ñe'ẽ ñepyrũ

Mitã'i, mitãkuña 4º gradogua:

Ñane retã Paraguái niko heta mba'e oha'arõ ndehogui. Ko'ãga, nemitãme, oha'arõ eñembokatupyry jahechápa eipytyvõ nde ha opavave ñane retãgua oñakãrapu'ãve hañua ohóvo ára ha ára. Eñembokatupyrykuévo rehóvo nemoirũhína nde rogayguakuéra, ne mbo'ehára ha avei ne aranduka. Reikotevẽ niko kóva rehe ikatu hañuaicha ne mbo'ehára ha ndevoi avei pembohape pehóvo kuaapy ijapyra'ỹva.

Añetehápe niko pe aranduka jeguereko tuicha mba'e. Upéva oĩramo pya'eterei osẽta opavavete umi mba'e mbo'ehakotýpe ojejapóva ha sapy'arei ndaipórirõ katu hasyvéta ha ipukuvéta ndéve ha ne mbo'ehárape avei umi mbo'epy oñembohapeséva.

Upéva rupi, che py'arory kóina ijávo chéve amoñuahẽmi hañua nde pópe ko aranduka, nderehehápe ojejapova'ekue. Kóva ha hendive 7 ambue aranduka oguerekopaité opaité mba'e katúete reñemoaranduva'erã ko mbo'esyrýpe. Rehechaháicha ko aranduka ojehai guarani ha castellanope, upéva oñeñuenohẽ upéicha ikatu hañuaicha nde eipurú ne ñe'ẽteépe: nde ndekatupyryvérõ guaraníme, upéicharamo eipurúta upe ñe'ẽme ojehaihápe ha katu nde reñe'ẽvéramo castellanope, upéicharamo eipurúta upe ñe'ẽme ojehaihápe.

Ne mbo'ehára nepytyvõta eipurú porã hañua ko aranduka. Ipype oĩ hetaiterei mba'e porã nepytyvõtáva eikuaave hañua heta mba'e pyahu, eñembokatupyry hañua jahechápa ejapokuaa hetaité mba'e techapyrãva ha, amo ipahápe, tanearanduve rehóvo, toiko ndehogui máva ideprovéchova hogayguápe, itávape ha hetãme.

Eñangareko porãkena ko aranduka rehe, ani embyai térã ehaiparei hese. Ága ary oúta-vape, ambue nde rapicha oikétava ko mbo'esyrýpe oipurujeýta kóva ko aranduka.

Ipahápe, romomandu'asemínte ko mba'e opavave oikuaáva ha oguerekóva iko-rasõme: "Tavýgui niko heñói mboriahu". Upéva rupi, mburuvichakuéra ha mayma ñane retãgua oñeha'ãmbaite jahechápa nde ha opavavéva ñañemoarandu jahávo. Jajykeko oñondive. Upéicharamo jahapo'óta mboriahu ñane retãgui ha ñama'ẽ mombyrýta ñapyrũ mbaretégui ambue tetãnguéraicha avei. Eñemoarandúkena!

Nde rayhuhára

Victor Ríos Ojeda
Ministro de Educación y Cultura

Ko'ã ta'anga rupi jaikuaáta mba'épa jajapóta

Kóva oĩramo he'isehína upépe oĩha mba'épa ojuhupytyse upe mbo'epy rupive.

Kóva oĩramo he'isehína omoñe'eva'erãha moñe'erã.

Kóva oĩramo he'isehína upépe oĩha marandu mbo'epy rehegua.

Kóva oĩramo he'isehína omba'apotaha ha'eño.

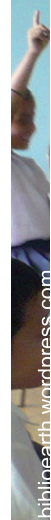
Kóva oĩramo he'isehína omba'apotaha iñirũ ndive.

KO ARANDUKÁPE REJUHÚTA

Mbo'epy aty	Mbo'epy aty réra	Togue
Mbo'epy aty I	Che ningo aguerohory guarani ñe'ẽ	7
Mbo'epy aty II	Che rógape ha che mbo'ehaópe añe'ẽ guaraníme	19
Mbo'epy aty III	Che ningo ahayhu mymbakuéra	31
Mbo'epy aty IV	Che mbo'ehaópe oñe'ẽ'ẽmeme guaraníme	45
Mbo'epy aty V	Heta mba'e porã oñembohasa ñandé-ve guarani rupive	57
Mbo'epy aty VI	Ñañangareko ñande rekoha rehe guarani rupive	75

bilibioearth.wordpress.com

MBO'EPY ATY

Che ningo aguerohory guarani ñe'ẽ

Ko'ápe oñemba'apóta ko'ã mbo'epy rehe:

Ñañomongetakuaa haġua

- Ohechakuaa, iñe'ẽ rupi, mba'eichagua tékstopa pe he'iva (omokangyve térã omombareteve iñe'ẽ, omomyi hete, oñe'ẽ hatãve térã mbegueve, iñe'ẽ pohýi ha mba'e).

Ñamoñe'ekuaa haġua

- Oikũmby omoñe'eva he'ihápe mba'eichapa ohugava'erã, ha mba'eichapa ojavova'erã umi mba'e ijedádpe ġuarã.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

- Oikũmby oje'éva chupe mba'emba'épa ojavova'erã ohuga haġua ha oikuaa haġua mba'eichapa ojavova'erã opaichagua mba'e ijedádpe ġuarã.

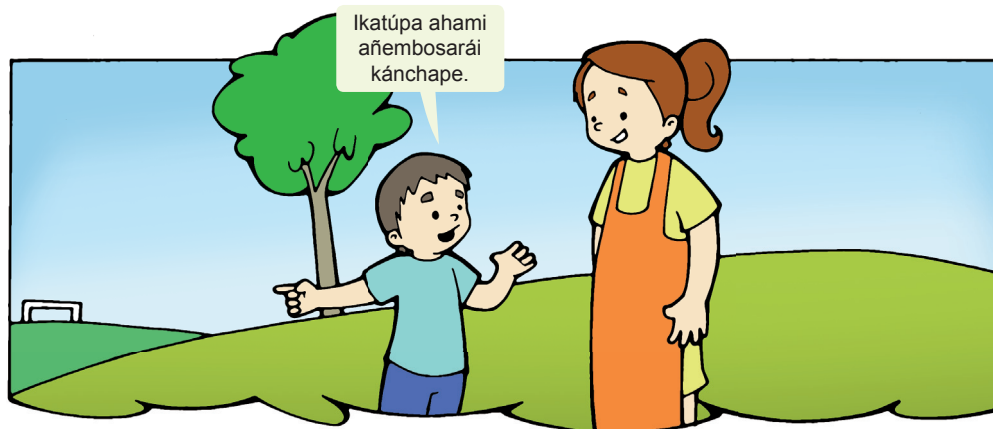
Jahaikuaa haġua

- Ohechauka, ohaikuévo, oikuaaha normatíva ojepuru haġua taikuéra, ojechai haġua muanduhe ha tyapu tĩgua rechaukaha; ha avei pe normatíva oñembojoaju haġua morfemakuéra ojeuehe.

Ñañomongetakuaa haḡua

4°
Grado

1. Ajesareko ko'ã ta'anga rehe ha amoñe'ë umi he'íva ojupe:

2. Ha'e mba'épa ojapo pe mitã'i oñe'ë jave isy ndive.

3. Mbo'ehára he'i ñandéve añetépa upéva ojapo téräpa nahániri.

4. Ajapysaka mbo'ehára rehe he'ívo ko ñomongeta:

- Che ahasa ko'ërõ Atyrápe.
- Ma'eräpa rehose upépe.
- Aháta ajahu ysyrype.

5. Ha'e upéicha oje'eha ojesoséramo ambue tendápe. Oje'eva'erã mamópa ojhose ha ma'eräpa.

6. Ha'e mbo'ehárape:

- Che ahasa kantínape.
- Ma'eräpa rehose upépe.
- Ahase ajogua che karurã.
- Nei.

7. Asë aha kantínape.

8. Upéicha avei ajapo ajerure haġua ahaséramo che rógape, ambue grádope, váñope, che jarýi rógape, ha mba'e.

- Che ahasé che rógape. Ikatúpa.
- Ikatu.
- Che ahasé 5° grádope sapy'ami. Ikatúpa.
- Ikatu.
- Che ahasé váñope. Ikatúpa.
- Ikatu.
- Che ahasé che jarýi rógape. Ikatúpa.
- Ikatu.

9. Amoha'anga mitã oñomongetáva ko'ávaicha:

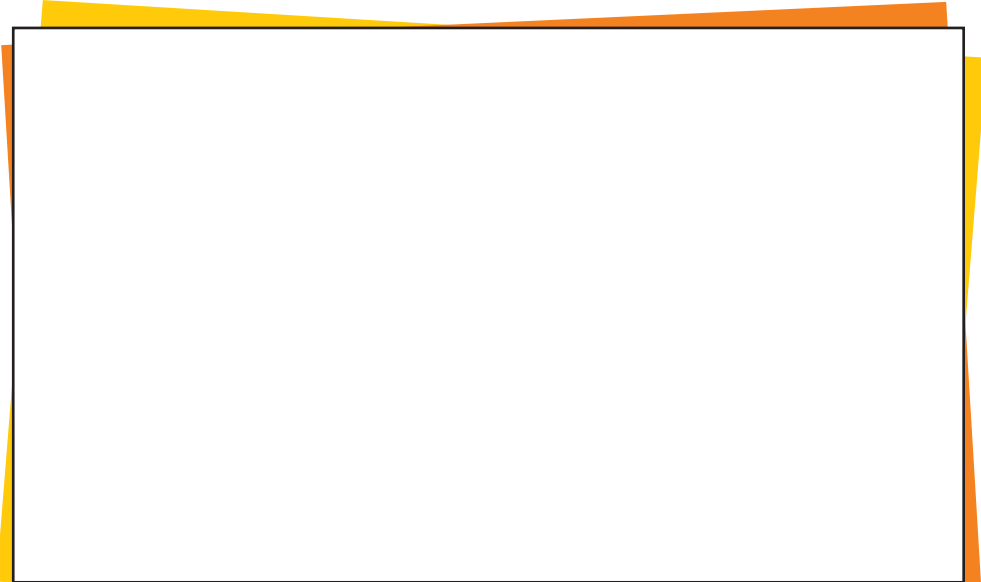
Che ahasé váñope. Ikatúpa mbo'ehára.

Ñane ñe'ëjoapy

Che ahase che jarýi rógape. Ikatúpa che ru.

Che ahase kantínape. Ikatúpa che irũ.

10. Añomongeta che irũnguéra ndive aporandu ha ambohováivo chupekuéra, mba'ejerure rehegua.

Ñamoñe'ëkuaa haġua

4°
Grado

1. Aporandu che kakuaaġuame mba'épa ha'ekuéra oñembosaráimi yma ha'ekuéra michĩme.

2. Ahai umi ñembosarái réra:

- _____
- _____
- _____

3. Aporandu chupekuéra mba'éichapa oñeñembosarái umíva, mboýpa oĩ oñembosaráiva, mba'éicha javerõpa oñegana, mba'épa ipremio, ha mba'e.

4. Mbo'ehakotýpe, amombe'u mbo'ehára ha che irũnguérape umi mba'e ajeporekava'ekue rehe.

5. Amoñe'ë ko tembiaporã:

Emoĩmi amo váso pe aranduka kupépe.

6. Ajapo he'ihaichaite pe amoñe'ëvape.

7. Amoñe'ë tembiaporã ha ajapo pe he'ihaichaite upépe.

Emomyĩ nde apyka hendápe, egueraha'ỹre moõve.

Emoĩ peteĩ haiha ne irũ rehayhuvéva pópe.

Echchauka mávapa isapatu hũ ko kotýpe.

8. Amoñe'ë ko'ã che rembiaporã.

4°
Grado

EJAPOMÍTA KO'Ã TEMBIAPO

- Eñapytĩ nde sapatu sã.
- Emomyí ne akã ne renonde gotyo ha upéi nde rapykue gotyo.
- Emboty nde juru ha upéi ejejurupe'a.
- Ehupi jave nde po akatuagua ehupi avei nde py asu gotyogua.

9. Ajapo upe oje'ehagueichaite kuartia amoñe'ëvape.

10. Ahendu mbo'ehárape omombe'úramo chéve mba'éichapa chekatupyry aikũmbývo mba'épa oje'e chéve che rembiaporã.

Ñaikũmbykuaa hağua ñahendúva

1. Ajapysaka mbo'ehára rehe omombe'úramo ñandéve mba'éichapa oñeha'ã tikichuéla.

4°
Grado

Oñeikotevẽ 7 mbokaja'a ha peteĩva umíva apytégui tuichavéva'erã.

Oguapyva'erã oiovái umi oha'áva, yvýpe. Ikatu oha'ã irundy térã poteĩ mitã (ikatu mbovyve térã hetave).

Oñeha'ã péicha: peteĩva mitã omoñepyrũ ha ojagarra opavave mbokaja'a ha omosarambi pe písó ári. Oñeha'áva'erã ani isarambieterei chugui. Upéi ojagarra peteĩva pe mbokaja'a, pe tuichavéva, ha opoi yvate. Pe oĩ aja yvate upe mbokaja'a ojagarrava'erã peteĩ mbokaja'a pe písogui ha upéva ipópe oha'arõ ho'a, upéva pe ipópe, pe mbokaja opoiva'ekue yvate. Oapartáta ohóvo umi ojagarrava'ekue guive opa peve umi 6 mbokaja'a.

Upéi, omosarambijeýta mbokaja'a ha ko'ágã opoivove yvate pe mbokaja'a tuichavéva ojagarrátama ohóvo mokõimokõi, oapartáta ohóvo umi ojagarrava'ekue opa peve umi 6 mbokaja'a.

Upéi, omosarambijeýta imbokaja'a ha ko'ágã opoivove yvate pe mbokaja'a tuicháva ojagarrátama mbohapyombohapy mbokaja'a.

Ojagarrapavove umi 6 mbokaja'a, omosarambijeýta ha ko'ágã katu ojagarrátama tenonderã mokõi mbokaja'a ha upéi irundy pe opoivove yvate pe mbokaja'a tuicháva.

Upéi, omosarambijey rire, ojagarrátama tenonderã peteĩ ha, upéi, po mbokaja'a opoivove yvate pe mbokaja'a tuicháva.

Upépe opa ko ñembosarái upe mitãme ġuarã ha, oġapóramo upeichaite, oganáta. Sapy'arei, oha'ãhápe, ho'a chugui pe mbokaja'a opoiva yvate térã ndojagarrapái umi mbokaja'a oĩva písope, upéicharõ, operdéta ha upepete ohasátama oha'ã ambue hapicha ijykére oguapýva.

Upéicha ojeġapóta opavave mitã oĩva atýpe oha'ãmba peve.

2. Ahendupa rire mbo'ehárape, ambohovái ko'ã porandu:

- Mboy mitãpa oha'ãkuaa pe tikichuéla.
- Mboy mbokaja'ápa oñeikotevẽ oñeha'ã hañua tikichuéla.
- Mboy mbokaja'ápa ojejagarrava'erã písogui tenonderã.
- Mboy mbokaja'ápa ojejagarrava'erã písogui ipahaitépe.
- Mba'éicharõpa ojeperde.
- Mba'érepa iporã naisarambietéi pe yvýpe umi mbokaja'a.
- Mba'érepa ojepoi yvate pe tuichavéva mbokaja'a.
- Mba'éicha javérõpa oñepyrũ oha'ã pe mokõiha mitã.
- Máva mitãpa oha'áva'erã peteĩva omohu'ã rire, oimeraëvapa, térãpa mavaitéva.
- Mba'épa reguerohory ko ñembosarái rehe.
- Reha'ãnepa ne angirũnguéra ndive.

3. Añomoirũ irundy che rapicha ndive ha añepyrũ añembosarái tikichuéla. Upe mboyyve mbo'ehára he'ijeyta mba'éichapa ñañembosaráiva'erã ha ajapysaka porãta hese.

4. Aha'ã pe oje'ehagueichaite ha aguerohory, ajepopete, umi che irũ ojapo porãmbávape ha, upéicha rupi, oganávape.

Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy

4°
Grado

1. **Amombe'u mba'épepa ojojogua ha mba'épepa ojuavy ko'ã mokõi mymba:**

Jagua

Tujuju

2. **Amoñe'ëmita ko jehaipyre vore ha ahechakuaa ipype mba'épa ndojehairi hekopete.**

Yaguá ha Tuyuyú yeko ndoikoporáiva oñondive. Peteĩ yey yeko oġuahẽ hikuái peteĩ ñe'ëme ha he'i hikuai oiko poráta oñondive, oñoangirũta ha ha'ekuéra. Upémarõ Tuyuyú ojapo peteĩ karuguasu hógape ha oyerure Yaguápe ohomi haġua okaru hendive.

3. **Ahechakuaa heta ñe'ë ndojehairiha hekopete pe amoñe'ëva'ekuépe. Ha'e, techapyrãramo:**

- **Yagua:** Ojehaíva'erã **Jagua**, guaraníme pe y hyapu pu'ae ha, avei, guaraníme opavave tai peteĩ hendáichante hyapu. Ndaipóri tai hyapu mokõiva térã peteĩ tyapu ojehechaukáva mokõi tai rupi.

4. **Añemomandu'a taikuéra guaranimegua:**

a - ã - ch - e - ë - g - ġ - h - i - ï - j - k - l - m - mb - n -
nd - ng - nt - ñ - o - õ - p - r - rr - s - t - u - ù - v - y - ÿ - '

5. Añomongeta che irūnguéra ndive ma'ērāpa tekotevẽ jaikuaa ha jaipuru hekopete ko'ã mba'e jahai jave guaraníme.

6. Ahaiguy umi ñe'ë ndojehaiporãiva.

Ka'aguy – ka'avo – ybyra – inimbo – ca'a – mbeyu – pakova – jheterei –

ojovahéi – angu'a – iyapu – hasy – tayy – tahýi – taryrýi.

Jahai haḡua

1. Ahaimíta peteĩ momba'u hérava "Jagua ha Mbarakaja", che ague-nohétava che akāgui. Ahaíta ko'ápe:

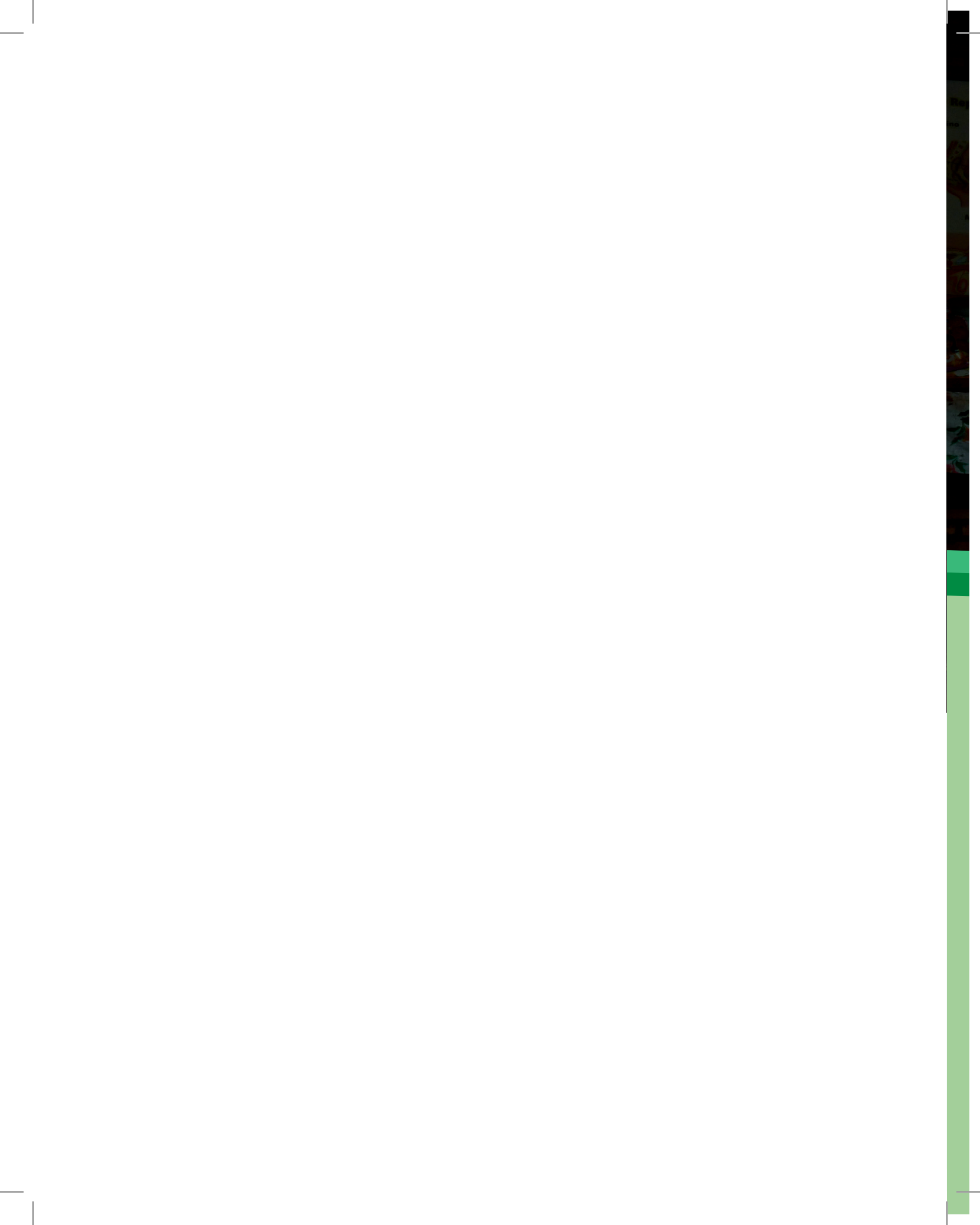

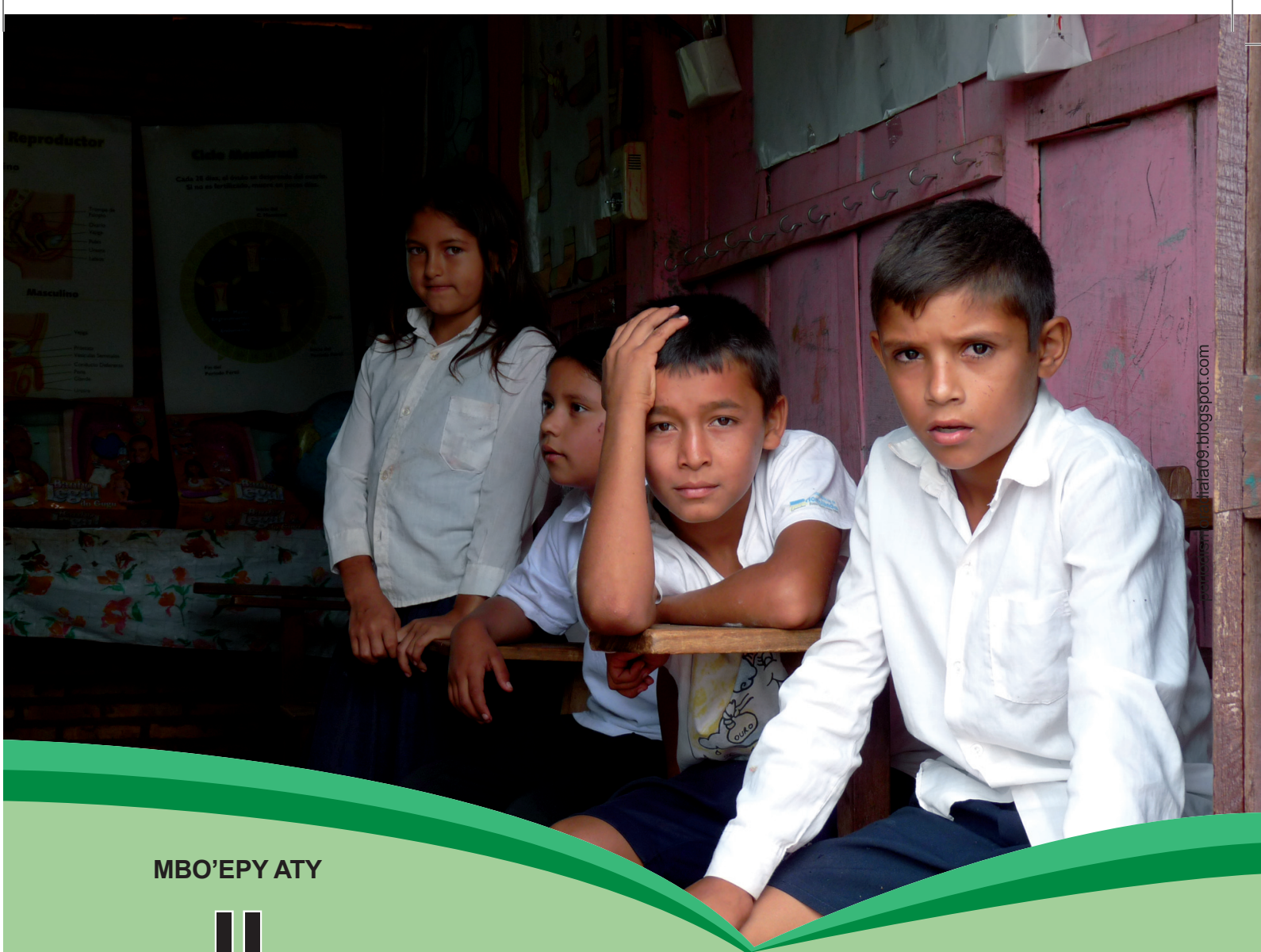
---

2. Ahaípa ríre, ojehechakuaáta che rembiapo rehe ko'ã mba'e:

- Aipuru porāpa taikuéra.
- Ahaípa muanduhe tekotevéhápe.
- Ahaípa tyapu tĩgua rechaukaha tekotevéhápe.
- Ambojoajúpa umi morféma tekotevéháicha.

MBO'EPY ATY

Che rógape ha che mbo'ehaópe añe'ẽ guaraníme

Ko'ápe oñemba'apóta ko'ã mbo'epy rehe:

Ñañomongetakuaa haḡua

- Omombe'u oikũmyháicha umi mba'e ohendu térã omoñe'ẽva'ekue, oñemombe'uhápe mba'e oikova'ekue.

Ñamoñe'ẽkuaa haḡua

- Oikũmy mba'étepa he'isehína umi ñe'ẽ guaraníme ikatúva he'ise heta mba'e.

Ñaikũmykuaa haḡua ñahendúva

- Ohechakuaa máva rehetépa oñeñe'ẽhína umi tekstokuéra oñemba'emombe'uhápe.

Jahaikuaa haḡua

- Omombe'ujey ohaikuévo mombe'urã omoñe'ẽva térã ohendúva.

Ñañomongetakuaa haḡua

1. Amoha'anga mavamáva oiko che rógape ha amoĩ herakuéra.

2. Añemongeta che irũndive ko'ã mba'ére.

- Mávapa oiko che rógape.
- Mba'éicha héra.
- Mba'épepa omba'apo ha moõpa.
- Moõitépa opyta che róga.

3. Ahendupa rire che irũme amombe'u aty guasúpe mba'épa aikuaa che irũgui.

4. Ahai mba'emba'épepa omba'apove ñande rogaygua.

---

5. Aty'ípe ñamoha'anga umi tembiapo ojejapoveva'ekue. Upeva'erã jahaimíta mbykymi mba'épa ñamoha'angáta.

Mavamávagui ñañe'ëta:

Mba'emba'épa jajapóta:

Moõpa oiko ko'ã mba'e:

4. Ñamoha'angapa rire ñañomongeta ko'ã porandúre.

- Mba'éichapa añeñandu. Mba'ére.
- Mba'épa ñane mbo'e ko'ã tembiapo jajapova'ekue. Mba'érepa ha'e.

Ñamoñe'ëkuaa haġua

1. Aty'ipe ñaño mongeta ko'ã mba'ére.

Mba'éguipa ñañemongetákuri ambueve.

Amoñe'ëtaramo peteĩ moñe'ërã
mba'égui oñe'ëne.

Mba'eichagua moñe'ërãpa ha'éne. Mba'érepa.

2. Aheka sopa de letras ryepýpe mba'éichapa hérata umi moñe'ërã ñamoñe'ëtava.

j	e	r	e	o	k	ẽ
i	s	a	r	a	mb	i
m	e	s	a	a	r	i
i	ch	e	r	o	g	a
t	e	ch	a	g	a	'

3. Ahai mba'éichapa hérata ñane moñe'ërã.

4. Amoñe'ë kirirĩhápe ko'ã moñe'ërã.

Che sýpe
Roguapyjoa
Che sy, che, ru,
che kyvy,
avei taita
ha che jaryimi.

Tembi'u ryakuã
Oreañuãmba
Che sy rembiapo
Kosinamegua
Rombojerovia.

Ma. Edelira Santacruz

Che róga kapi'i
Ikoty michĩmi
Hokẽ morotĩmi
Ipoĩ omimbi
Che ru, che sy ha che
Roiko ipype
Ha mborayhu añete
Ojupe rome'ë.

Ma. Edelira Santacruz

4°
Grado

5. Ahendu moñe'ërã mbo'ehára omoñe'ëvo.

6. Amongurusu Héë he'íramo he'iháicha moñe'ërãme, térã "Nahániri" ndaupéicharamo.

	Ñe'ëjoaju	Héë	Nahániri
a.	Hóga tuicha ha icy'a.		
ã.	Oreañuãmba tembi'u ryakuã.		
ch.	Mborayhunte oñeme'ë hógape.		
e.	Ikorapy tuichaiterei.		
ë.	Cheañoite aguapy mesápe.		

7. Amongurusu ñe'ëtemiandukuéra ohóva ko'ã ñe'ëre.

Ñe'ë	Andu		
			
Ikoty michĩ.			
Tembi'u ryakuã oreañuãmba.			
Roguapyjoa mesa jerére.			

8. Ahai mbykymi mba'épa chembo'e ko moñe'ërã.

---

9. Aheka moñe'ërãme mba'éichapa añangarekova'erã umi oikóva rehe che rógape.

10. Ahai che irũ ndive marandu ñañangarekokuaa hağua umi oikóva guive rehe ñande rógape.

11. Amoha'anga umi marandu ha ahechauka che irũnguérape.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

1. Amoñe'ë mbeguembegue ko'ã kũjererã.

Óga kupépe oyta ype
Ype oyta óga kupépe.

Che ru ra'y ho'u rora
Rora ho'u che ru ra'y.

Che sy ho'u mbeju
Che ru ho'u kesu
Ha'ekuéra ho'u mbeju ha kesu.

Heta tembiapo jajapo
Jajapo heta tembiapo.

Che sy hasy asy
isyvápe.

2. Ñamoñe'ë oñondivepa.

3. Ambohovái porandu.

- Mavamávaguipa oñe'ë ã kũjererãme. Mba'érepa ere.
- Mba'éguipa ndéve ġuarã ñañomongetáta ko'áġa.

4. Amoñe'ë kirirĩhápe.

Che róga

Oiméva che róga ñu hovy mbytépe.
Hyakuã porãnguépe ndaijohái.
Iñemondéhara, ára pyharépe.

Morotíva ndéicha, jazmín paraguái.

Kuarahy ojavývo ka'aguy kupépe,
Óga renondépe ajesareko.

Ahenói nde réra che kũguy apytépe,
Ha pañuelo apytépe chembojahe'o.

Ha iporã che róga, ára, pyharépe,
Hyakuã porãnguépe yvoty meme,
Akemirõ iguýpe rohécha che képe,
Nde gua'u la ijára ñamano meve.

Ñe'ëpoty pehengue ohaiva'ekue Félix Fernández

5. Ajapysaka porã mbo'ehára omoñe'ëvo.

6. Aty'ípe romoñe'ëjey ñe'ëpoty.

7. Ambohovái ko'ã porandu.

- Moõpa oiko ko'ã mba'e ñahenduva'ekue.
- Máva térã mba'éguipa oñeñe'ë ko moñe'ërãme.

8. Ambojoaju hekopetepe ko'ã ñe'ëjoaju pehëngue jajuhúva.

Yvoty meme

Ajesareko ahenói nde rera

Óga renodépe

Rohecha che képe

Hyakuã porã

Ndaijojahái

Akemíro iguýpe

Yvotykuéra

9. Amoha'anga ko'ã ñe'ëjoaju he'íva.

Oiméva che róga ñu mbytépe

Pañuelo apytépe chembojahe'o

4°
Grado

Óga renodépe ajesareko

10. Ahai mba'épa ikatu ha'eve ko moñe'erãre.

Che róga _____
_____
_____

11. Amoñe'ë che rembiapo oikuaa ha'gua che irũnguéra mba'éichapa opa che moñe'erã.

Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy

1. **Amoñe'ëmita ko jehaipyre vore ha ahechakuaa ipype mba'épa ndojehairi hekopete.**

Ha ipora che roga, ara, pyharepe,
Hyakua poranguépe yvoty meme,
Akemiro iguype rohecha che kepe,
Nde gua'u la ijara ñamano meve.

2. **Ahechakuaa heta ñe'ë ndojehairiha hekopete pe amoñe'ëva'ekuépe. Ha'e, techapyrãramo:**

- Meve, yvoty: pu'ae atã oĩramo ipahápe ndoguerahái muanduhe pu atã ojehaíva.

3. **Añomongeta che irünguéra ndive mba'eräpa tekotevë jaikuaa ha jaipuru hekopete muanduhe jahai jave guaraníme.**

---

4. **Ahaiguy umi ñe'ë ndojehaiporãiva.**

Ka'aguy – Ju'í – yvyra – inimbo – ka'a – opurahéi – pakova – kururuicha –
ojovahéi – mbo'ehára – gueipe – hasy – upei – tahýi – retepyre.

Jahai haġua

1. Jahai jahecháva ko ta'angápe

vidanatural.es

4°
Grado

2. Ahaimíta peteĩ mombe'u hérava “.....”, che ague- nohétava che akāgui. Ahaíta ko'ápe:

---

3. Ahaipa rire, ojehechakuaáta che rembiapo rehe ko'ã mba'e:

- Aipuru porãpa taikuéra.
- Ahaípa muanduhe tekotevêhápe.
- Ahaípa tyapu tĩgua rechaukaha tekotevêhápe.
- Ambojoajúpa umi morféma tekotevêháicha.

MBO'EPY ATY

Che ningo ahayhu mymbakuéra

Ko'ápe oñemba'apóta ko'ã mbo'epy rehe:

Ñañaomongetakuaa haḡua	• He'i mba'épa ojapo hógape pyhareve, ka'aru ha pyharekue.
Ñamoñe'ëkuaa haḡua	• Ombojoavy umi mba'e oikóva umi oje'évantegui.
Ñaikũmbykuaa haḡua ñahendúva	• Oikũmby mba'épa oje'ehína chupe hogapypeguáre.
Jaikuaa haḡua ñane ñe'ë retepy	• Ohechakuaa mba'éichapa ojepuru tyapu tĩgua rechaukaha.
Jahaikuaa haḡua	• Ohai omombe'uhápe mba'épa ojapo hogayguakuéra ndive.

Ñañomongetakuaa haġua

4°
Grado

1. Ajapysaka mbo'ehára rehe omombe'úramo “Jagua ha Tujuju”. Ikatu avei amoñe'ë che mbo'ehára ndive.

JAGUA HA TUJUJU

Jagua ha Tujuju jeko ndoikoporãiva oñondive. Peteĩjey jeko oġuahẽ hikuái peteĩ ñe'ẽme ha he'i hikuái oiko porãta oñondive, oñoangirũtaha ha'ekuéra. Upémarõ Tujuju ojapo peteĩ karuguasu hógape ha ojerure Jaguápe ohomi haġua okaru hendive.

Oho jeko Jagua (ambue hapicha jagua ndive) ha oguapypa hikuái peteĩ mesa guasúpe. Upéi jeko pe Tujuju ruvicha he'i: “Pegueru katu ñande karurã”, ha ogueru hikuái tembi'u botella juru po'ípe.

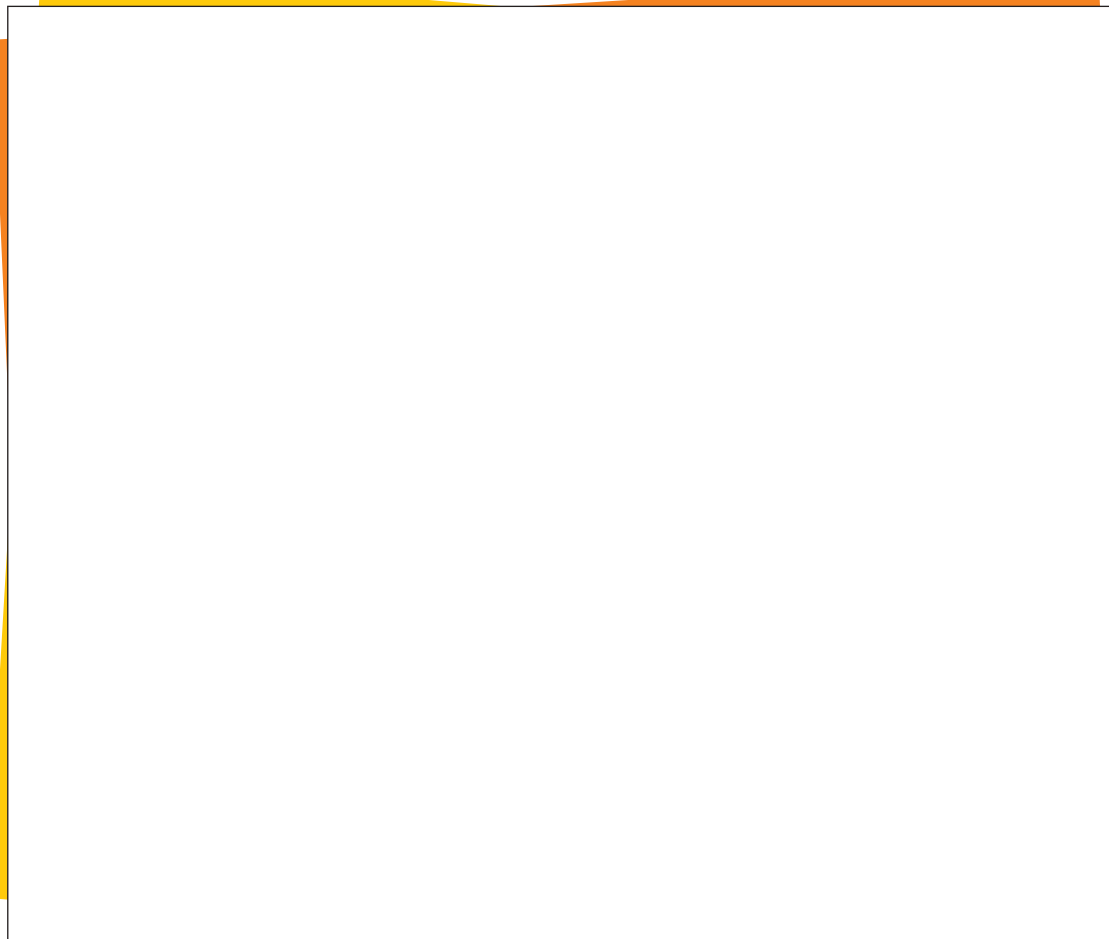
Tujujukuéra jeko pya'e okaru (ha'ekuéra niko ojajúra puku) ha jaguakuéra katu opu'ã meságui ikatu'yre okaru ha oñendymokõ osẽvo hikuái.

Upéi jeko Jaguaháma he'i Tujujúpe oumi haġua avei hógape okaru haġua hendive. Oho jeko Tujuju (ambue hapicha tujuju ndive) jagua rógape ha ko'áġa katu pe tembi'u oñeguenohẽ ña'embepépe ha jaguakuéra ohereiheréipe pya'e okarupa ha tujujukuéra katu oikutukutu hikuái ipíko pe ña'ẽmbe rehe ha ndaikatúi ohupi mba'eve.

Ha upéicha rupi, Jagua ha Tujuju ndojoguerahaporãijey.

2. Amombe'u mba'épa che ha'e Jagua rembiapo rehe.
3. Amombe'u mba'épa che ha'e Tujuju rembiapo rehe.
4. Ahendu che irünguérape omombe'úrõ avei ha'ekuéra mba'épa oñandu umíva rehe.
5. Ahendu mbo'ehárape he'ívo oréve ikatuha romoha'anga Jagua ha Tujuju oñopeipirūramoguaire oho haḡua ojohógape.
6. Aiporavo che ha che irünguérapa Tujujúta téräpa Jaguáta pe ñoha'angápe.
7. Chétarõ Tujuju ahecha mba'emba'épa ajapova'erã ha avei mba'emba'épa ha'eva'erã. Upéichante avei, chétarõ Jagua ahecha mba'emba'épa ajapóva'erã ha avei mba'emba'épa ha'eva'erã.
8. Aipytyvõ avei ajapo haḡua pe che mbo'ehakotýgui peteĩ ka'aguygua'u oiko haḡuáicha upépe pe ñoha'anga.
9. Añepyrū ajapo pe ñoha'anga ha ajapysaka ahávo mbo'ehára rehe omombe'úvo oréve mba'éichapa ikatu osẽ porãve oréve ore rembiapo.
10. Añangareko ko'ã mba'e rehe ajapo aja pe ñoha'anga:
  - Toñehendu porã añe'ẽ jave.
  - Tamboysýi hekopete che ñe'ẽ.
  - Tamomyí che rete hekópe amoirūvo che ñe'ẽ.
  - Tañe'ẽ syryry guaraníme.
11. Ajapopa rire ñoha'anga ahendu che mbo'ehára ha avei che irünguérape he'ívo chéve mba'épepa tekotevẽ amyatyrõ opyta porã haḡuáicha pe ha'éva.
12. Ajapojey ñoha'anga añeha'ãvo osẽ porã chéve ha'éva guive.

13. Amoha'angáta che ha che irünguérape rojapo jave ñoha'anga.

14. Ajapóta ñoha'anga mbo'ehára oñe'ëveve mbo'ehao myakähára ndive.

15. Ahendúta mba'épa osẽ porã chéve ha mba'épa tekotevẽ amyatyro osẽ porãve haña.

16. Ajapojey ñoha'anga osẽ porã hañaíchama.

Ñamoñe'ëkuaa hağua

1. Ajesarekomíta ko ta'anga rehe ha añomongeta mba'e ahecháva ipype rehe.

4°
Grado

2. Añomongeta che irünguéra ndive umi mymba rehe: mba'ëichapa héra ha mba'eichahápepa oiko.
3. Ahendu mbo'ehárape he'ívo ñamoñe'ëtaha peteĩ jehaipyre oñe'ëhápe umi mymba rehe. Ha'e mba'épa oiméne oje'éta hesekuéra upe jehaipyrépe.
4. Amoñe'ëmíta ko jehaipyre:

JAGUARETE HA MBARAKAJA

Peteĩjey jeko Jaguarete ha Mbarakaja (ha'ekuéra jeko oñoprímo) oĩhína oñondive hikuái. Mbarakaja ombo'ehína iprímope mba'ëichapa oñemomyiva'erã ápe ha pépe.

Jaguarete jeko pya'etereivoi oikuaapa opa mba'e Mbarakaja ombo'éva chupe. Ikatupyryvoi ha'e. Upéva jeko oipy'apýma Mbarakajápe ha ndojeroviavéima iprímo rehe.

Mbarakaja okyhyjevoi Jaguaretégui, kóva tuichavégui chugui. Upéi jeko ombo'e riréma chupe opo hağua yvate ha tenonde gotyo, osẽ he'i Mbarakaja Jaguaretépe: Ko'áğa rombo'éta ipahaitépe mba'ëichapa repóva'erã mokõive nde yképe. Ha ombo'e chupe upéva.

Jaguarete opokuaámavo yvate, tenonde ha iyyke gotyo jeko opomi la imbo'ehára Mbarakaja rehe. Opóvo hese jeko, Mbarakaja opo hapykue gotyo.

Ohechávo upéva Jaguarete he'i Mbarakajápe: Ndéniko ndachembo'ei péva. Ha mbarakaja osẽ he'i chupe: Ha péva chénte aikuaa añedefende hağua ndehégui.

Upéicha rupi, Jaguarete ndopokuaái hapykue gotyo Mbarakaja ojavokuaaháicha.

5. **Aguenohẽ jehaipyrégui ñe'ẽ haihára omombe'uha mba'e oikohagueichaite:**

---

6. **Aguenohẽ jehaipyrégui ñe'ẽ haihára omombe'uha mba'e ha'e oimo'áháicha:**

---

7. **Amoĩmbamíta ko'ã ñe'ëjoaju:**

- Mbarakaja ikatupyryve Jaguaretégui, upévare .....
- Mbarakaja okyhyje Jaguaretégui, upévare .....
- ....., upévare Jaguarete opo Mbarakaja rehe.
- ....., upévare Mbarakaja ojesalva Jaguaretégui.

8. **Amoĩmíta papapy ahechauka haġua mba'emba'eraẽpa oiko.**

- ..... Jaguarete opo Mbarakaja rehe.
- ..... Mbarakaja ombo'e Jaguaretépe opo haġua tenonde gotyo.
- .... Mbarakaja opo tapykue gotyo.
- .... Jaguarete oporandu Mbakarajápe mba'érepa nombo'epái chupe.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

1. Añomoirũ peteĩ che rapicha ndive ha aporandu chupe mba'éichapa héra isy, itúva ha opavave hogaygua. Che avei amombe'úta chupe mba'éichapa héra che sy, che ru ha opavave oikóva guive che rógape.
2. Ahasa ambue che irũnguéra renondépe ha hovakekuéra añe'ë che irũ rehe. Amombe'u mba'éichapa héra ha'e, mba'épa aguerohory hese, mba'éichapa héra isy, itúva ha opavave oikóva guive hógape.
3. Ahendu ambue che irũ oñe'ëramo cherehe ha ambue che irũnguéra rehe.
- 4. Amoha'anga peteĩ che irũme ha ahai ijykére mba'épa ahecharamo hese.

4°
Grado

5. Ahechauka che rembiapo mbo'ehára ha che irũnguérape ha ahendu mba'éichapa ha'ekuéra oguerohory amoha'anga ha ahaiva'ekue.

6. Ajapysaka mbo'ehára rehe he'íramo kóicha:

Marcos niko mitã'i guarani mbya oikóva Ña Edita ha karai Herminio rógape. Ha'e oho mbo'ehaópe pyharevekue ha ka'arukue katu oñangareko irundy vaka rehe. Oñuahẽ rire mbo'ehaógui ojahu, okaru, opytu'u'imi ha ohóma oheka mbokaja rogue ivakakuéra rembi'urã.

Marcos omboguejy mbokaja rogue ha ombyaty umíva peteĩ vosápe, ojoka avei mbokaja'a ha omoĩ avei afrécho vakakuéra rembi'urã. Ña Edita ha karai Herminio oñangareko Marcos rehe ifamiliaramoguáicha.

7. Ahendu jey mbo'ehára omombe'úva ha ahaiguy ko'ã porandu ombohovái porãvéva.

- Mba'éichapa héra pe mitã oñeñe'ëha.
  - a. Marcos
  - ã. Mario
  - ch. Luis
  - e. Jorge
- Mboy vaka rehepa oñangareko pe mitã.
  - a. Peteĩ
  - ã. Mokõi
  - ch. Mbohapy
  - e. Irundy
- Mba'épa okaru umi vaka.
  - a. Naranja rogue
  - ã. Mbokaja rogue
  - ch. Parral rogue
  - e. Laurel rogue

8. Amoha'anga he'ihápe pe ahenduhaguéicha, umi nahániriva katu amongurusu.

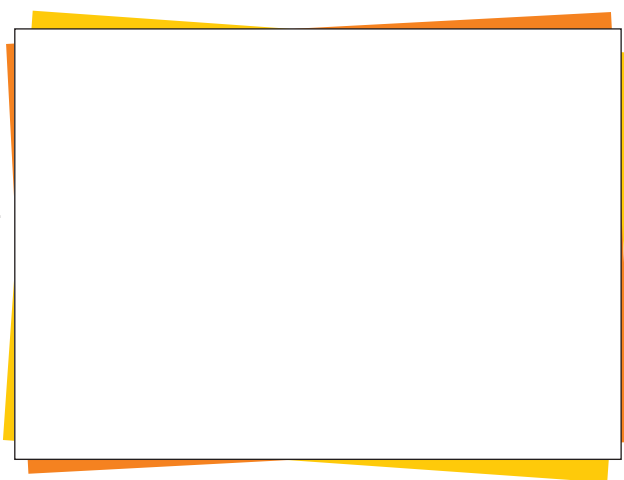
Ña Edita niko Marcos sy.

Marcos oho mbo'ehaópe pyharevekue.

Umi vaka ho'u mbokaja'a.

4°
Grado

Marcos oheka vaka rembi'urã pyharekue.

9. Amoha'angáta Marcospe.

10. Añomongetáta mba'éichapa oiko umi ñande ypykuéra mitáva. Ha'éta chévero ñuarãpa iporã térãpa nahániri oĩramo mitã Marcos-ichagua óga noĩrhápe isy ha itúva.

11. Ahendu mbo'ehárape he'íramo mba'épa ha'e oimo'ã mitãnguéra ñande ypykue rekove rehe.

Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy

1. Añemomandu'a mba'épa oikóra'e Tujuju ha Jagua oñopepirūra-moguare osena haġua ojohógape.
2. Ha'e mba'épa oĩ porã ha mba'épa oĩ vai umi mokõive mymba rembiapo rehe.
3. Ahendu mba'épa he'i ambue che irünguéra.
4. Ahendu avei mba'épa he'i upéva rehe che mbo'ehára.
5. Amoñe'émíta ko jehaipyre vore ha ahechakuaa ipype mba'épa ndojeháiri hekopete.

Jagua ha Tujuju jeko ndoikoporáiva oñondive. Peteĩ jey jeko oguahe hikuái peteĩ ñe'ëme ha he'i hikuái oiko porãta oñondive, oñoangirũta-ha ha'ekuéra. Upémarõ Tujuju ojapo peteĩ karuguasu hógape ha ojerure Jaguápe ohomĩ haġua okaru hendive.

6. **Ahechakuaa heta ñe'ë ndojehairiha hekopete pe amoñe'ëva'ekuépe. Ha'e, techapyrãramo:**
  - **Ndoikoporáiva:** Ojehaiva'erã **ndoikoporãiva**. Guaraníme umi pu'ae ipúva ñane tĩ rupi, ojaóramo ñe'ëpehẽ peteĩ pundie ndive hyapúva ñande juru rupi, oguerahava'erã pe tyapu tĩgua rechaukaha. Ha katu, umi pu'ae ipúva ñane tĩ rupi, ojaóramo ñe'ëpehẽ peteĩ pundie ndive hyapúva avei ñane tĩ rupi, natekotevẽi ogueraha pe tyapu tĩgua rechaukaha.

7. **Añomongeta che irünguéra ndive mba'eräpa tekotevë roikuaa ha roipuru hekopete ko'ã mba'e rohai jave guaraníme.**

8. **Amongora umi ñe'ë ndojepuruihápe hekopete pe muanduhe.**

Peteĩjey jeko Jaguareté ha Mbarakajá oĩhina oñondivé hikuái. Mbarakajá ombo'ehina iprímope mba'éichapa oñemomýiva'erã ápe ha pépe.

9. **Ko'ã ñe'ëjoaju ndoipurúi hekópe umi tyapu tĩgua rechaukaha. Che amyatyrõta ahai jeývo iguýpe.**

- Umĩ mĩtã osẽ oñãní ko korapy rehe.

- Mbohapy mbarakajã oguahũ pyharẽkue.

- Ko'a panãmbi oveve yvateite pevé.

Jahai haġua

1. Ahaimíta peteĩ momba'u hérava “Jagua ha Tujuju”, che aguenohétava che akãgui. Ahaíta ko'ápe:

Ahaipa rire, ojehechakuaáta che rembiapo rehe ko'ã mba'e:

- Aipuru porãpa taikuéra.
- Ahaípa muanduhe tekotevêhápe.
- Ahaípa tyapu tĩgua rechaukaha tekotevêhápe.
- Ambojoajúpa umi morféma tekotevêháicha.

4007virginielbiliar.blogspot.com

MBO'EPY ATY

IV

Che mbo'ehaópe oñeñe'ëmeme guaraníme

Ko'ápe oñemba'apóta ko'ã mbo'epy rehe:

Ñañomongetakuaa haḡua

- Ombojoaju hemimo'ã oñe'ënguéro: omoñepyrũ, ombohete ha omohu'ã pe mba'e omombe'úva, mbykýramo jepe.

Ñamoñe'ëkuaa haḡua

- Ohechakuaa umi jehaipyre omoñe'ëvape máva rehetépa oñeñe'ë.

Ñaikũmbykuaa haḡua ñahendúva

- Omomba'e hapichakuéra remimo'ã ojoavýramo jepe hemimo'ãgui.

Jaikuaa haḡua ñane ñe'ë retepy

- Ohechakuaa mba'éicha javérõpa ojuajuva'erã ojeuhe morfe-makuéra.

Jahaikuaa haḡua

- Oñeha'ã ohai porã jahechápa oñeikũmby he'iséva.

Ñamoñe'ëkuaa haġua

4°
Grado

1. Ajapysakamíta ko'ã mba'e omombe'úva rehe mbo'ehára:

Mba'épa oiko karai Pédrogui. Amombe'úta peëme. Ha'e jeko ohóra'e Ka'asapápe omba'apo haġua mymba ñemoñáme. Upépe jeko ha'e heta vaka oguereko ha avei oñemitỹ. Oñotỹ jeko mba'ysyvo ha sésamo.

Akokuehe, ahendu ohohague Argentínape oñemoaranduve haġua mba'éichapa oñangareko porãveva'erã hymba ha ikóga rehe.

Jahechaháicha karai Pedro noikotevëiete.

Heta mba'e porã niko ñahendu ko ñande rekovépe. Amombe'úta peëme karai Pedro rehegua. Ha'e jeko ohóra'e Ka'asapápe omba'apo haġua mymba ñemoñáme. Upépe jeko ha'e heta vaka oguereko ha avei oñemitỹ. Oñotỹ jeko mba'ysyvo ha sésamo.

Akokuehe, ahendu ohohague Argentínape oñemoaranduve haġua mba'éichapa oñangareko porãveva'erã hymba ha ikóga rehe.

Jahechaháicha karai Pedro noikotevëiete.

Akokuehe ahami ahecha Karai Pedro rogakue. Ha'e jeko ohóra'e Ka'asapápe omba'apo haġua mymba ñemoñáme. Upépe jeko ha'e heta vaka oguereko ha avei oñemitỹ. Oñotỹ jeko mba'ysyvo ha sésamo.

Akokuehe, ahendu ohohague Argentínape oñemoaranduve haġua mba'éichapa oñangareko porãveva'erã hymba ha ikóga rehe.

Jahechaháicha karai Pedro noikotevëiete.

2. **Ahendujey mbohapyve oñemombe'úva ha ha'e mba'épepa ojuavy umíva. Ha'e mba'éichapa oñemoñepyrũ mbohapyve ñemombe'u: peteíva oñemoñepyrũ oñemba'eporandu rupi, ambue katu oñemoñepyrũ oje'évo mba'e oikova'ekue, ha ipahápe, mbohapyha, he'ívo mba'e pe oñe'ëva rembiasakue.**
3. **Ha'e mba'épepa ñanepytyvõ ñamoñepyrũkuaávo ha ñamohypy'ũkuaávo umi mba'e ñamombe'úva.**
4. **Ajapysakamijey mbo'ehára rehe omombe'úramo kóicha:**

Mba'épa oiko karai Pédrogui. Amombe'úta peẽme. Ha'e jeko ohóra'e Ka'asapápe omba'apo haɣua mymba ñemoñáme. Upépe jeko ha'e heta vaka oguereko ha avei oñemitỹ. Oñotỹ jeko mba'syvo ha sésamo.

Akokuehe, ahendu ohohague Argentínape oñemoaranduve haɣua mba'éichapa oñangareko porãveva'erã hymba ha ikóga rehe. Jahechaháicha karai Pedro noikotevëiete.

5. **Añomongeta mba'éichapa oñemoñepyrũ ko oñemombe'úva. Ha'e avei moõite guivépa ha moõite pevépa pe ahenduva'ekuépe...**
  - a. **Oñemoñepyrũ pe oje'éva:**

Mba'épa oiko karai Pédrogui. Amombe'úta peẽme.
  - ã. **Oñembohete:**

Ha'e jeko ohóra'e Ka'asapápe omba'apo haɣua mymba ñemoñáme. Upépe jeko ha'e heta vaka oguereko ha avei oñemitỹ. Oñotỹ jeko mba'syvo ha sésamo.

Akokuehe, ahendu ohohague Argentínape oñemoaranduve haɣua mba'éichapa oñangareko porãveva'erã hymba ha ikóga rehe.
  - ch. **Oñemohu'ã:**

Jahechaháicha karai Pedro noikotevëiete.

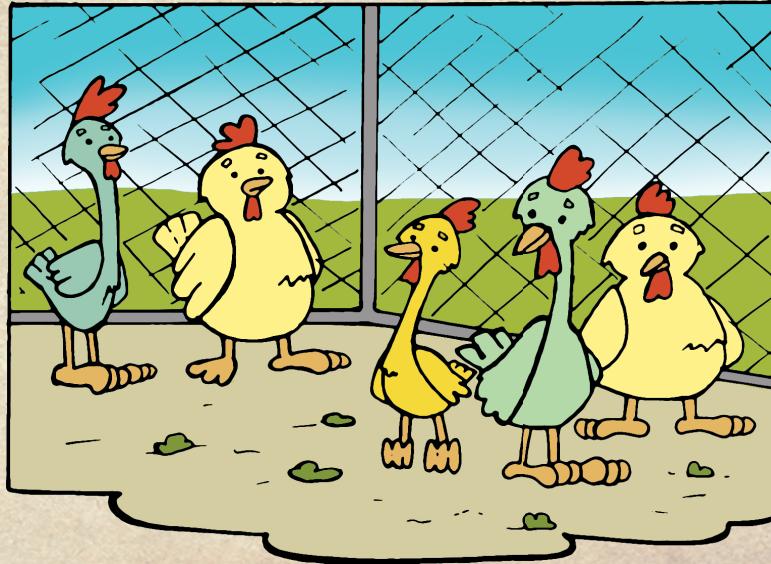
6. Añombyaty peteĩ che irũ ndive ha hendive añomongeta mba'éichapa ha'e ha che roñandu ore mbo'ehaópe oñeĩha (mba'éichapa omba'apo mbo'eharakuéra, mba'épa rojapo ore mitã iporãve haġua ore mbo'ehao, ha mba'e).
7. Añeha'ã pe ñañe'ënguévo amoñepyrũ hekopete (porandu rupi, ha'évo mba'e oikóva'ekue ha mba'e), ambohete hekopete ha amohu'ã avei hendaitépe.
8. Ajapysaka porã che irũ oñe'ëramo ha ha'e chupe:
  - a. Oñe'ë syryrypa guaraníme.
  - ã. Oipurúpa ñe'ënguéra pe añetehápe he'isévape.
  - ch. Omohenda porãpa iñe'ënguéra.
  - e. Omoñepyrũpa hendaitépe pe he'íva.
  - ë. Ombohetépa hendaitépe pe he'íva.
  - g. Omohu'ãpa hendaitépe pe he'íva.
9. Ajapysaka che irũ rehe he'ívo chéve mba'épepa oĩ porã ha mba'épepa nahániri gueteri pe añe'ë jave guaraníme. Añeha'ã amyatyrõ umi tekotevéhápe.

Ñamoñe'ëkuaa haġua

1. Amoñe'ëmi ko jehaipyre, ambue che irũ ndive:

RYGUASU KYRA HA RYGUASU IPIRÚVA

Peteĩ kora guasúpe oiko heta ryguasu. Oĩ ikyra ha iporãva. Avei oĩ ivai ha ipurúva. Umi ryguasu kyra, ojehecharamoite ha upévare oñepyrũ oñembohory umi hapicha piru ha ivaívare.

Peteĩjey oikóta karuguasú ojejuerohory haġua peteĩ areteguasú. Mba'épa ojapo óga jára: oike korapýpe ha oiporavo umi ryguasú ikravéva omoka'ë haġua.

Umi ryguasú kyra oikuaávo mba'épa ojuhúta chupekuéra oñepyrũ ojepy'apy hikuái ha oñembyasy ikrahaguére.

2. Ha'emíta mavamáva rehepa oñeñe'ë ko jehaipyrépe:

Ryguasú kyra

Ryguasú piru

Óga jára

4°
Grado

3. **Ajesarekomijey pe jehaipyre rehe ha ha'emíta máva rehetépa oñe'ëve:**

_____

4. **Ha'emíta mba'éichagua tekovépa upe máva:**

_____

5. **Ahai ( ) pa'ũme "A" añetéramo ha "J" japúramo umi oje'éva.**

1. ( ) Umi ryguasu piru itie'yeterei hapicha ikyráva ndive.
2. ( ) Pe óga jára ohayhuve ryguasu ipirúvape, upévare ndopokói hesekuéra.
3. ( ) Umi ryguasu ikyráva oñembohory hapichakuéra rehe.
4. ( ) Ko jehaipyre ñanembo'e ani haña ñañembohory avave rehe.

6. **Ahaimíta mba'épa añandu ko jehaipyre omombe'úva rehe.**

_____

_____

_____

7. **Ambohovaimíta ko'ã porandu:**

Mba'épa oje'e ryguasu kyra rehe.

_____

Mba'épa oje'e ryguasu piru rehe.

_____

Mba'épa oje'e óga jára rehe.

_____

Mba'érepa ojerovia ijehe umi ryguasu kyra.

_____

Mba'érepa pe óga jára oiporavo umi ryguasu ikyrávape.

Mba'e mbo'epy nde rekovépe ñuarãpa rejuhu ko jehaipyrépe.

Mba'éichapa ikatu remyasãi ko mbo'epy nde rapichakuéra apytépe.

4°
Grado

8. Ahai papapy ahechauka hañua mba'emba'épa oikóra'e ojuapykuéri jehaipyrépe.

..... Ryguasu kyra oñembohory hapicha michĩva rehe.

..... Peteĩ korápe oĩ ryguasu ikyra ha ipirúva.

..... Ryguasu kyra oñembyasy hekove rehe.

..... Óga jára oho oiporavo ryguasu ikyrávape ojuka hañua.

9. Amohu'ã ha'évo ahechakuaa hañua máva rehetépa oñeñe'ẽ jehaipyrépe ikatu, amoñe'ẽmba rire, ahecha mavamáva rehepa oñeñe'ẽ ha umíva apytégui máva rehepa oñeñe'ẽve pe jehaipyre tuichakuépe. Avei upe máva oñeñe'ẽveha oĩva'erã pe oñemombe'úva oñembohethápe ha oñemohu'ãhápe.

Ñaikũmykuua haḡua ñahendúva

1. Ajesarekomíta ko ta'anga rehe ha amoñe'ë mba'épa he'i ojupe umi ipype oíva.

4°
Grado

2. Ahai "añete" térã "japu" ko'ã mba'e oje'éva ykére.

Rosana ha Carlos ohóta ohendu pa'i ñe'ë.....

Carlos oikuaamavoíkuri Rosana ohotaha hendive .....

Rosana ha Carlos niko oho tupão katólikope .....

Rosana ha Carlos ohóta oñondive tupãópe .....

3. Añomongeta mba'éichapa ahechakuua heta mba'e noíriva upei-chaite pe ñomongetápe ha hesakáva chéve ambojoajúramo umi mba'e aikuaamavavoi rehe.

4. Ha'e mba'éichapa ikatu añembokatupyryve hesakãve haġua chéve opa mba'e oje'éva guive guaraníme.

5. Añombyaty mokõi che irũ ndive ha añomongeta umíva ndive mba'emba'épa ajapo jepi aha jave tupãópe. Ikatu avei amombe'u che rembiapo aha jave club-pe, plaza-pe, parque-pe ha mba'e.

6. Ajapysaka porã che irũ rehe oñe'ë jave ha sapy'a ahechakuaáramo ojavyha térã nde'i porãiha peteĩ ñe'ë, añe'ëjoko chupe ha ha'e chupe, ipochy'ỹ haġuáicha, mba'éichapa he'iva'erã hendaitépe pe ñe'ë. Upéicha avei ha'ekuéra oja póta che añe'ë jave.

7. Peteĩ che irũ, ohasáta oñe'ë opavavéva rovake, ajapysakáta hese ha ha'e:

Hesakãpa pe he'iséva.

Oipurúpa hendaitépe umi ñe'ë.

Ombohyapúpa iñe'ë hesakã haġuáicha pe he'iséva.

Oñe'ë syryrýpa, opa'ã'ỹre.

8. Upéicha ohasáta ohóvo ambue che rapicha ha ha'éta ahávo chupe mba'éichapa ahecha ha'e oñe'ëha guaraníme. Añe'ëta hendive oñeñandu porã haġuáicha, ha'éramo jepe chupe ojavyha.

Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy

1. **Amoñe'ëmíta ko jehaipyre vore ha ahechakuaa ipype mba'épa ndojeháiri hekopete.**

Heta ite ruguasú kuéra oĩ peteĩ korápe. Oĩ ikyrá va ha oĩ ipirú va. Umi ikyráva oñembohory ambue hapicháre. Upéinte óga jára ou o gueraha ryguasú ikyrá vape ojuka haġua.

2. **Ahechakuaa heta ñe'ë ndojehairiha hekopete pe amoñe'ëva'ekuépe. Ha'e, techapyrãramo:**

Ikyrá va: Ojehaíva'erã **ikyráva**, pe morféma **va** ojuajuva'erã ñe'ërapo rehe. Guaraníme ojehechakuaava'erã mba'e morféma he'ise peteĩ mba'e ha'eño oĩme, nahánirirõ, nde'iséiramo mba'e ha'eño oĩme, upéi-charõ ojuajuva'erã ñe'ërapo rehe.

3. **Amombe'u mba'erãpa tekotevẽ aikuaa ha aipuru hekopete ko'ã mba'e ahai jave guaraníme.**

4. **Ko'ã ñe'ëjoajúpe ojevavy ojehaikuévo morfemakuéra. Che amyatyryõta umíva ahai jeývo ijkére.**

Che sy mi porã oho se nde róga pe .....

Umi karia'y o ha'ã ta partido ko'ẽ rõ .....

Nde kypy'y ha nde pe hóta mbo'ehao pe pene año .....

Jaikuaa haġua

1. **Añemoirũ peteĩ che rapicha ndive ha, oñondive, rohai mba'épa rojapo jepi ore távape: roñembosarái, roñemoarandu, rohendũ Ñandejára ñe'ë, romba'apo ore rógape, ropytu'u ore rógape, ha mba'e.**

2. **Jahai haġua jajapo kóicha:**

- Jahai opa mba'e jajapóva guive, oúva ñane akãmente jaháita jahávo.
- Upéi, ñambyatýta umi ñe'ë ohóva ojuehe ha he'i porãvétava pe ja'esevahína.
- Jahai mbohapy ñe'ëjoaju, jaipuruhápe umi ñe'ë ohóva ojuehe pe omombe'úvape.
- Ñambyaty umi mbohapy ñe'ëjoaju peteĩ párrafope ha ñambojoaju umíva jaipurúvo ko'ãichagua ñe'ë:
  - Upégui, upémarõ, upeichahágui, upe jave, upévore...
  - Ha, térã katu, áġa katu, péina katu...
  - Márõ, upevére.
- Jahaijey ko'áġa ambue mbohapy ñe'ëjoaju, jaipuruhápe umi ñe'ë ohóvo ojuehe pe omombe'úvape.
- Ñambyatyjey umi ñe'ëjoaju ha jajapojeý chuguikuéra ambue párrafo.

3. **Amoñe'ë ore rembiapokue ha ajesareko ipype:**

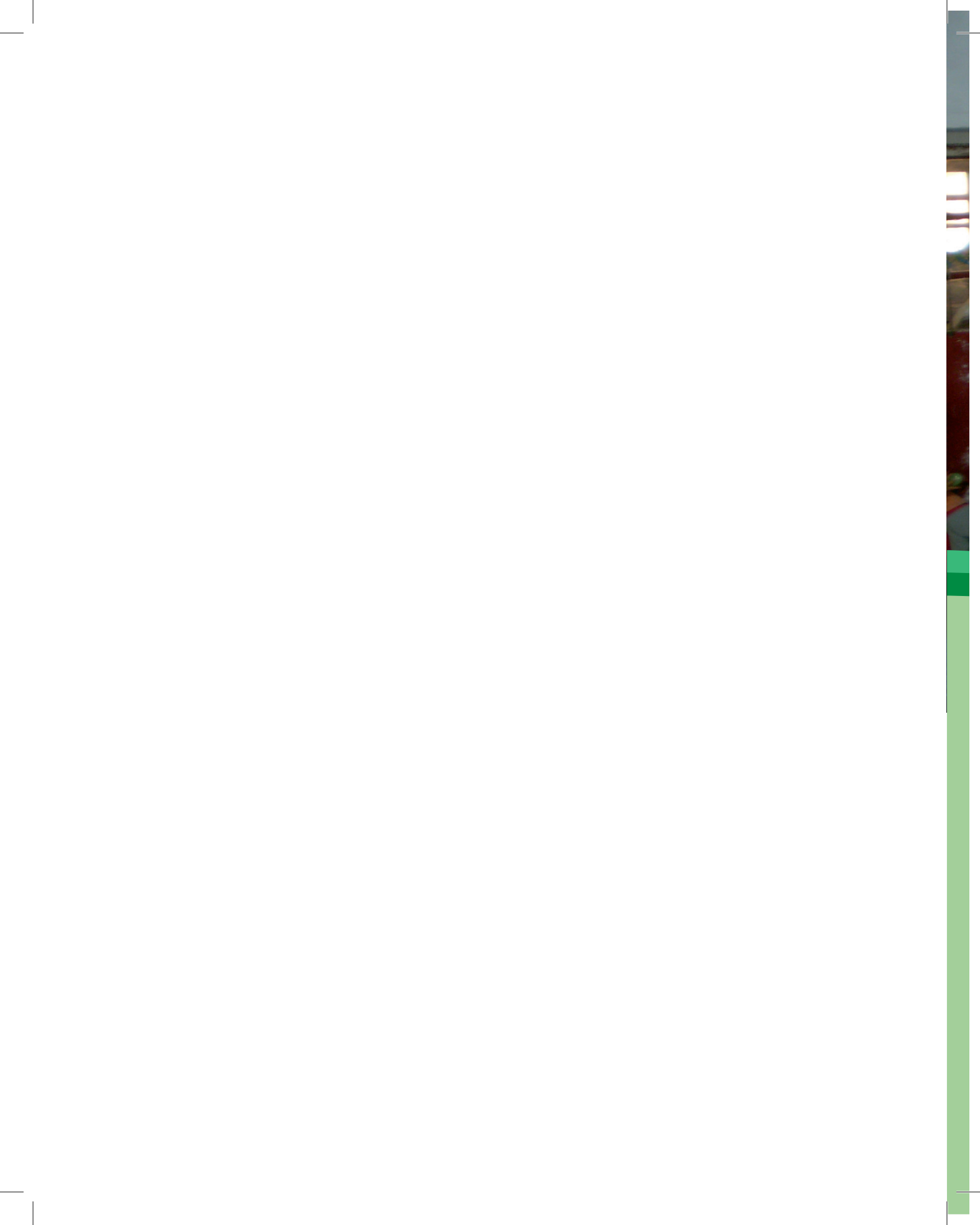
Roipurúpa umi ñe'ë hekopete.

Romombe'u syryrýpa pe ro'eséva.

Hesakãpa pe ro'eséva.

Rombojoaju térã rohekýi porãpa ojuehegui umi ñe'ë.

4. **Ahechauka ore rembiapo mbo'ehárape ha ambue ore irũnguérape, ha ajesareko ha'ekuéra he'íva rehe amyatyrõ haġua tekotevéhápe.**
5. **Amyatyrõ tekotevéhápe ore rembiapo ha ahechauka opavavépe ambojávo ogykehai rehe.**

humanas.unsl.edu.ar

MBO'EPY ATY

V

Heta mba'e porã oñembohasa ñandéve guarani rupive

Ko'ápe oñemba'apóta ko'ã mbo'epy rehe:

Ñañomongetakuaa haġua

• Oporomomaitei ojesarekóvo moõ ha máva ndivépa oĩ.

Ñamoñe'ëkuaa haġua

• Oikũmby ñemongeta ojehaiva'ekue oñeñe'ehápe umi téma rehe ko'áġa rupi herakuávéva.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

• Ombojoja umi mba'e oikóva ohendúvape umi mba'e ha'e oikuaavavoi ndive.

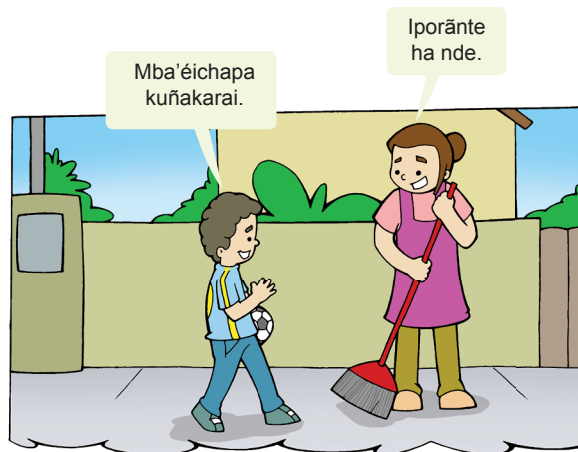
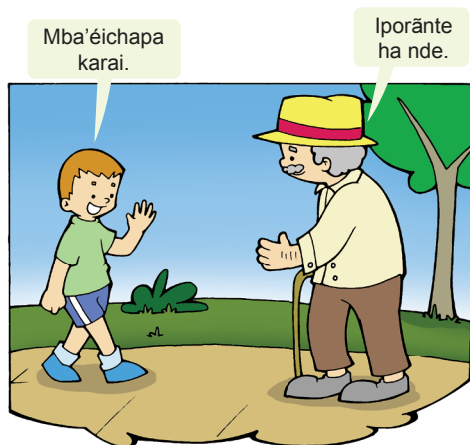
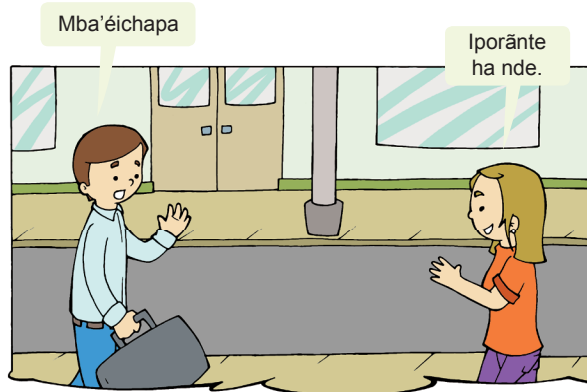
Jahaikuaa haġua

• Ohai omombe'uhápe hembiaipo pyharevegua, ka'arugua ha pyharegua.

Ñañomongetakuaa haġua

4°
Grado

1. Ajesareko ko'ã ta'anga rehe ha amoñe'ë ipype he'íva:

2. Ambohovái ko'ã mba'e oporandúva mbo'ehára:

Ojuavýpa karai omomaiteíramo hapicha karaípe, ha omomaitei jave kuñakaraípe.
Ojuavýpa mitã omomaiteíramo karai térã kuñakaraípe.

3. Ajapysakajeýta mbo'ehára rehe he'íramo:

- Mba'éichapa.
- Iporãnte ha nde.
- Mba'éichapa nde réra.
- Cheréra Claudia.
- Mba'épa nde rehecharamo ko táva rehe.
- Che aguerohory pe tupão iporãitéva.
- Mba'épa nde rejapose repytu'u vove.
- Che ahase ajahu ysyrype.

4. Ha'e jeyjey mbo'ehára rapykuéri.

5. Ambohovái mbo'ehára oporandúvo:

- Mba'éichapa.
- Mba'éichapa nde réra.
- Mba'épa nde rehecharamo ko táva rehe.
- Mba'épa nde rejapose repytu'u vove.

6. Aporandu mbo'ehárape.

- Mba'éichapa.
- Mba'éichapa nde réra.
- Mba'épa nde rehecharamo ko táva rehe.
- Mba'épa nde rejapose repytu'u vove.

7. Ha'epa ko'ã ñe'ë:

- Mba'éichapa.
- Iporãnte .....
- Mba'éichapa nde réra.
- Cheréra .....
- Mba'épa nde rehecharamo ..... rehe.
- Che aguerohory pe .....
- Mba'épa nde rejapose repytu'u vove.
- Che .....

8. Añemoirũ peteĩ che rapicha ndive ha che aporandu chupe:

- Mba'éichapa nde réra.

9. Ha'e ombohováita chéve herateépe:

- Cheréra .....

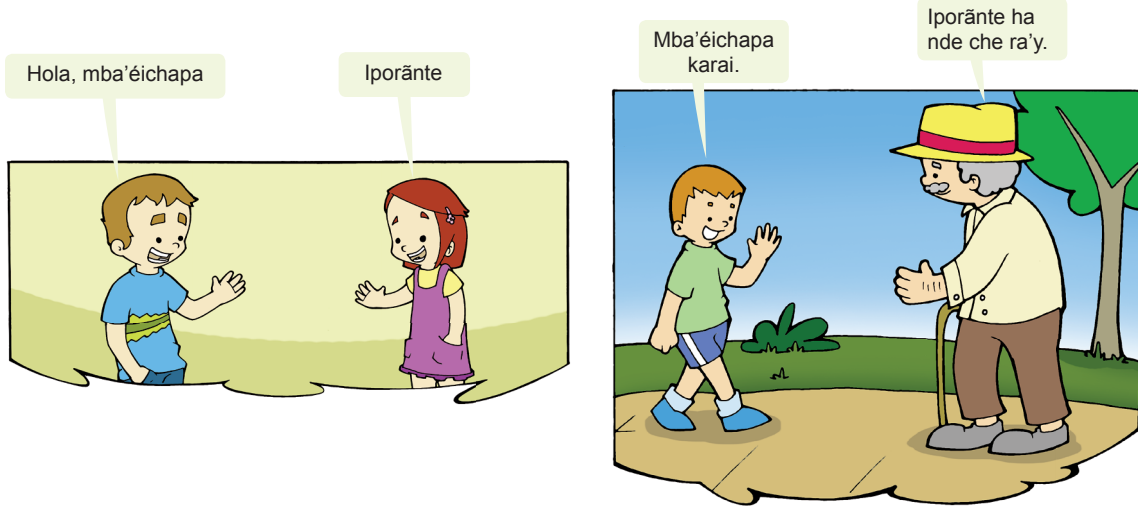
10. Che irũ oporandúta chéve:

- Mba'éichapa nde réra.

11. Chékatu ambohováita chupe ha'évo che reratee:

- Cheréra .....

12. Ajesareko ko'ã ta'anga rehe ha ipype oje'éva rehe:

4°
Grado

13. Añomongeta ojuavýpa oñemomaiteíramo ñande javeguápe ha ñande kakuaaçuame.

14. Amoha'anga mokõi mitã omombe'úva ojupe mba'épa oguero-horyve. Ahai ñomongetakuéra peteĩ arai pa'ũme.

A large empty rectangular box with a white background and a thin black border, intended for student responses. It is framed by decorative orange and yellow shapes on the top and bottom edges.

15. Mbo'ehára omoñe'ëta mba'éichapa ojekuaauka ha che amoha'angáta kuña térã kuimba'épa pe ojekuaaukáva.

- Che cheréra Luisa.
- Che aguereko 8 áño.

- Che cheréra Israel.
- Che aguereko 8 áño.

16. Amomaitei che irũ chejaveguápe.

17. Amomaitei che mbo'ehára ha che mbo'ehao myakāhárape.

18. Ha'e mba'épepa ojuavy amomaiteíramo chejaveguápe ha che kakuaaḡuame.

19. Ahasa opavave che irünguéra renondépe, amomaitei chupekuéra ha ha'e ko'ã mba'e:

Mba'éichapa che réra.

Mba'épa aguerohory.

Mba'épa ajaposevéva.

20. Mbo'ehára omoñe'ëta ko'ápe he'íva ha che ha'éta chupe mba'épa noĩmbái umívape. Ajeruréta chupe ohai haġua upe noĩmbáiva.

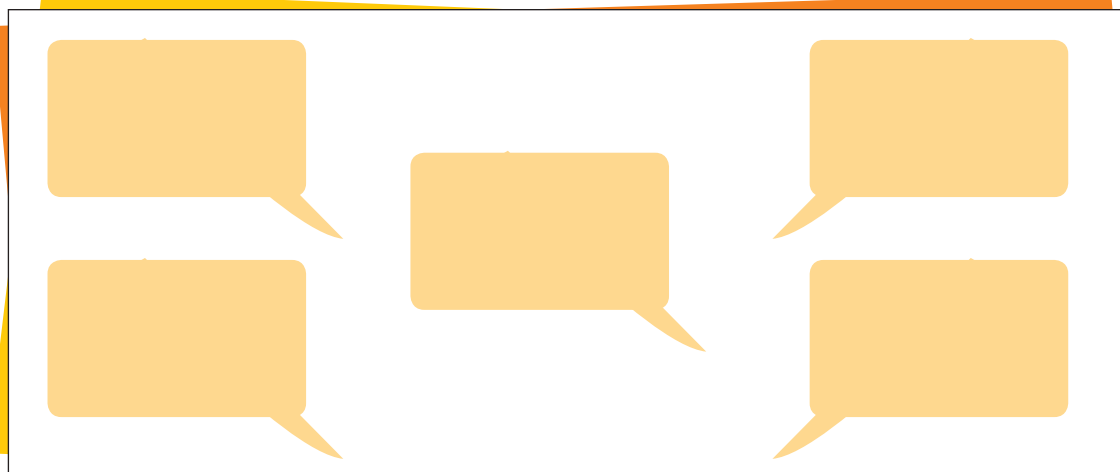
- Mba'éichapa.
- Iporãnte ha.....
- Mba'éichapa nde réra.
- Che réra .....
- Mba'épa nde rehecharamove.
- Che ahecharamove .....
- Mba'épa nde rejaposeve.
- Che ajaposevéva niko .....

21. Aporandu che mbo'ehárape héra, mba'épa oguerohoryvéva ha mba'épa ojaposevéva.

22. Amombe'u che mbo'ehao myakãhárape mba'éichapa che réra, mba'épa aguerohoryvéva ha mba'épa ajaposevéva.

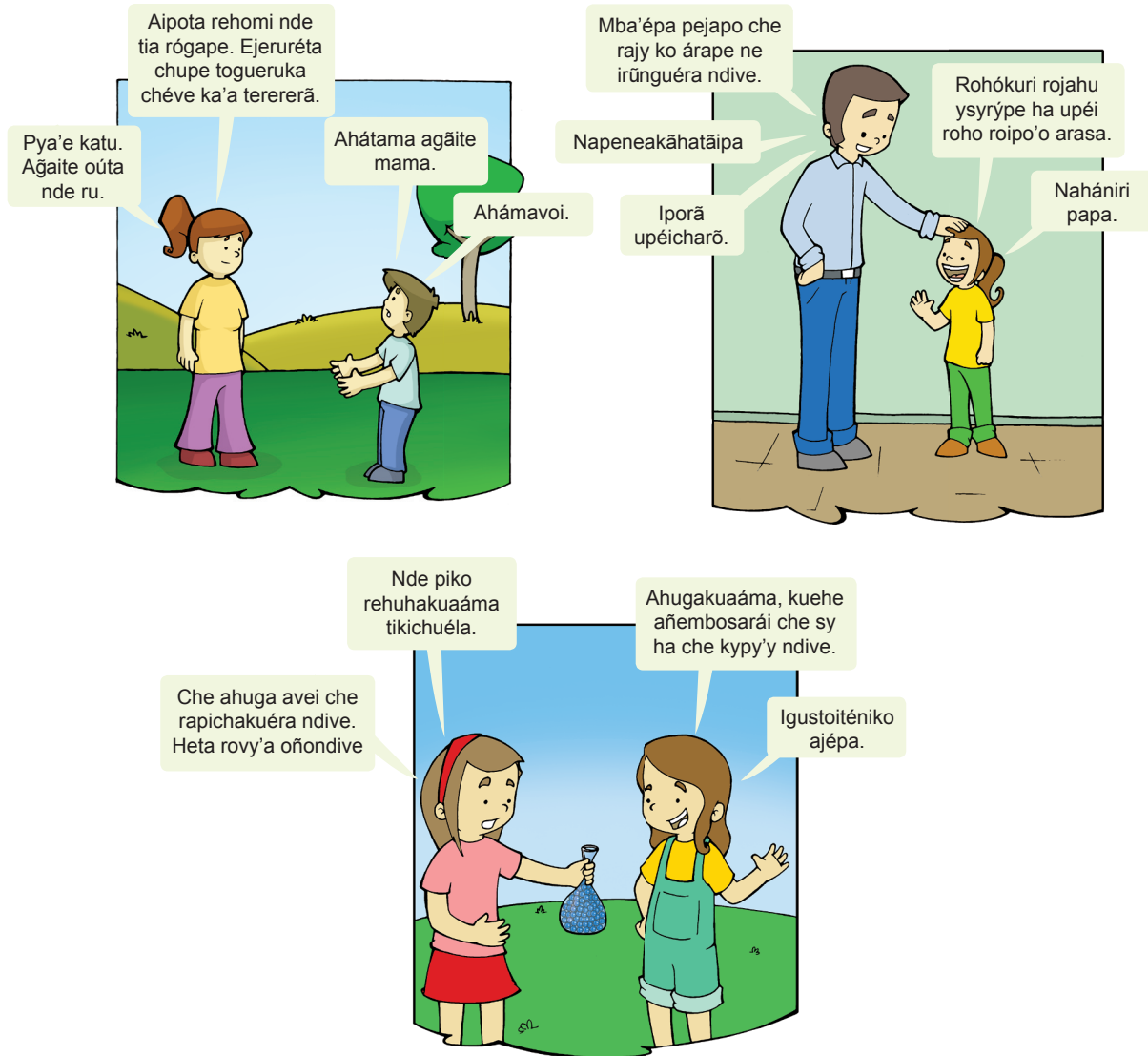
Ñamoñe'ëkuua haḡua

1. Ajapysaka umi oñe'ëmeméva rehe guaraníme ha amoha'anga umívape. Amoĩ avei pa'ũme mba'épa he'i ojupe hikuái.

2. Ama'ë che irũnguéra rembiapo rehe ha ha'e:
  - Mba'épepaojuavyumiñomongeta. Mba'érepaoñe'ëumicheamoha'angava'ekue ha umi ha'ekuéra omoha'angava'ekue.
  - Mbo'ehára chepytyvõta ahechakuua haḡua máva ñomongetápepa:
    - Oñekuave'ë
    - Oñemba'ejerure
    - Ojeporoguerohory
    - Ojeporoja'o
    - Ambue mba'e
3. Ha'e, avei, opavave ñomongetápe ojehechakuaha mba'épa pe ojejapovahína oñeñe'ë jave: ojeporoja'o, oñeñembohory, oñeñembo'e, ojeporomoḡuahẽ, ha mba'e.

4. Ajesareko ko'ã ñomongeta rehe:

5. Añombyaty mokõi che rapicha ndive ha, oñondive, romoñe'ëjey peteiteĩ umi ñomongeta.

6. Ambohovái ko'ã porandu ñomongeta 1 rehe:

- Mba'e rehepa oñeñe'ë pe ñomongetápe: ojeporoja'ópa, oñemongele'épa, oñemba'ejerurépa, ojeguerohorýpa, añemba'eporandúpa.

- Mba'épa ojapo mitã oipytyvõ haġua isýpe.

- Mba'éguipa oiméne mitã oho ogueru ka'a: imboriahu hikuái, itia oguereko ka'a ipyahúva, ha mba'e.

---

7. Ambohovái ko'ã porandu ñomongeta 2 rehe:

- Mba'e rehepa oñeñe'ë pe ñomongetápe: ojeporoja'ópa, oñemongele'épa, oñemba'ejerurépa, ojeguerohorýpa, oñemba'eporandúpa.

- Mba'emba'épa ojapo pe mitãkuña ha hapichakuéra.

- Mba'épa ohecharamo mitã ru itajýra rehe.

---

8. Ambohovái ko'ã porandu ñomongeta 3 rehe:

- Mba'e rehepa oñeñe'ë pe ñomongetápe: ojeporoja'ópa, oñemongele'épa, oñemba'ejerurépa, ojeguerohorýpa, añemba'eporandúpa.

- Mba'e téma rehe oñe'ë umi mitãkuña.

- Oguerohorýpa téräpa nahániri umi mitãkuña pe tikichuéla.

---

9. Amoñe'ëmíta ko ñomongeta:

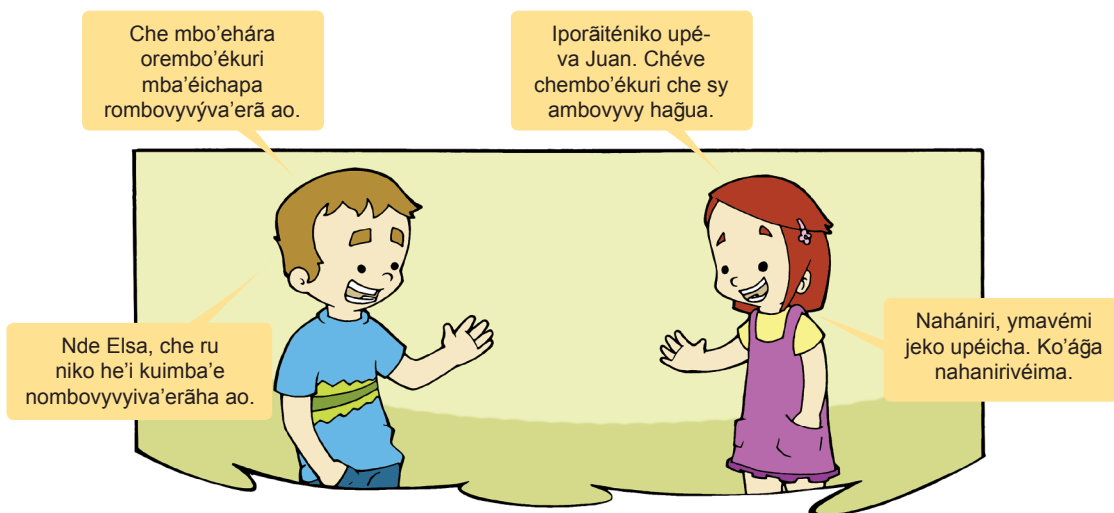

10. Ahai rokái pa'úme ( ) "A" añetéramo ha "J" japúramo ko'ã ñe'ëjoajúpe he'íva:

- ( ) Mokõive mitãkuña muñéka niko ipyahuate.
- ( ) Mokõive mitãkuñáme ojogua isykuéra imuñekarã.
- ( ) Mokõive muñéka niko iporã.
- ( ) Peteíva mitãkuña ohecharamo hapicha muñéka.

11. Amoñe'ëmíta ko ñomongeta:

12. Amongora “Héë” térã “Nahániri”, opyta porã haġuáicha

- Juan nombovyvyséi ao:

Héë - Nahániri

- Elsape ombo'e isy ombovyvykuaa haġua:

Héë - Nahániri

- Juanpe ombo'e avei isy ombovyvykuaa haġua:

Héë - Nahániri

- Elsa ru ndoipotái kuimba'éva ombovyvy.

Héë - Nahániri

- Iporãniko kuimba'éva avei ombovyvykuaa ao.

Héë - Nahániri

13. Ambohovaimíta ko'ã porandu:

- Mba'e téma rehepa oñeñe'ë pe ñomongetápe.

- Mba'éichapa héra umi mokõive mitã oñomongetáva.

- Mba'érenepa Juan omombe'u Elsape imbo'ehára ombo'eha chupe ombovyvykuaa haġua.

- Mba'épa nde ere pe kuimba'e rehe nombovyvykuaáiva ao.

4°
Grado

14. Amohendamíta mba'emba'épa oje'e pe ñomongetápe. Añepyrü 1gui ha topa 3pe.

- ( ) Juan ru he'i kuimba'e nombovyvyiva'erāha ao.
- ( ) Juan omombe'u imbo'ehára ombo'ehague chupe ombovyvy haġua.
- ( ) Elsa omombe'u isy ombo'ehague chupe ombovyvy haġua.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

1. Ajapysaka mbo'ehára rehe omombe'úvo kóicha:

Vúki

Vúki niko héra che jagua. Ha'e hũ ha huguái puku ravijupa.

Vúki niko tuicha ha noñarõiramo jepe oñema'ëvo hese ojekyhyjéma voi chugui. Pyharekue oñarõ ha avave ndaikatúi oġuahẽ ore rógape noñeñapytĩriramo.

2. Amongurusu umi ombohováí poráva ko'ã porandu:

Mba'éichapa héra pe jagua:

Vúki

Kívu

Mba'éichapa pe jagua rete:

Tuicha

Michĩ

Mba'éichapa pe jagua sa'y:

Moroĩ

Hũ

3. Amoha'anga Vúkiye pyhare jave:

4°
Grado

4. Amoha'anga Vúkiye oñeġuahẽ jave hógape:

5. Amoha'anga che jagua ha upéi ahai mba'épepa ojojogua ha avei ojuavy Vúkigui.

Che jagua réra: _____

Ojojogua Vúki ndive ko'ã mba'épe: _____

Ojuavy Vúki ndive ko'ã mba'épe: _____

2. Ahaimíta mba'emba'épa che rembiapo che irünguéra ndive, che róga ypý-pegua ndive.

_____ (ko'ápe itítulo)

Ko'ã mba'e rehe ojejesarekóta oñemoñe'ënguéro che rembiapokue:

- Aipurúpa umi ñe'ë hekopete.
- Amombe'u syryrýpa pe ha'eséva.
- Hesakãpa pe ha'eséva.
- Ambojoaju térã ahekýi porãpa ojuehegui umi ñe'ë.

MBO'EPY ATY

VI

Ñañangareko ñande rekoha rehe guarani rupive

Ko'ápe oñemba'apóta ko'ã mbo'epy rehe:

Ñañomongetakuaa haġua

• Ohechakuaa mba'e rehetéguipa oñeñe'ehína umi ohendúvape.

Ñamoñe'ekuaa haġua

• He'ijey kūjererā ha ñe'ēpoty.

Ñaikūmbykuaa haġua ñahendúva

• Ohechakuaa máva rehetépa oñeñe'ehína umi jehaipyre omba'emombe'úvape.

Jaikuaa haġua ñane ñe'ē retepy

• Ohechakuaa mba'éichapa oñemoñe'epyrū ha upéi oñemohypy'ũ ohóvo mba'e oñemombe'úva.

Jahaikuaa haġua

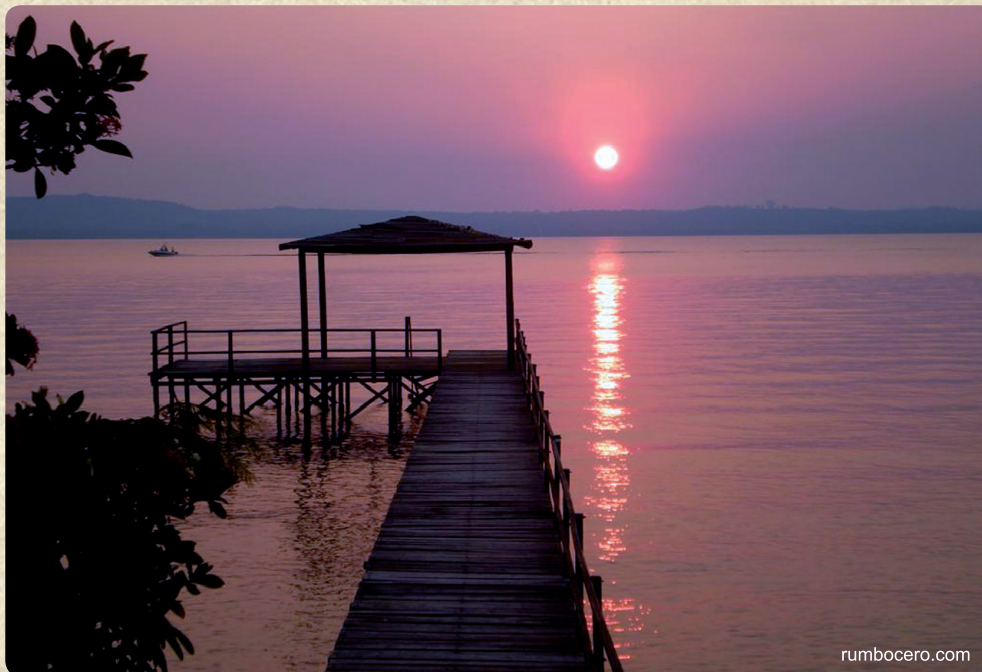
• Ohechakuaa ohaikuévo omoñe'epyrūha hembiaapo oikuaamava-voigui ha omohypy'ũ ohóvo pe omba'emombe'uséva.

Ñaikũmykuaa haġua ñahendúva

1. Ajapysakamíta ko'ã mba'e omombe'úva rehe mbo'ehára:

LAGO YPAKARAI

Pe lago Ypakarai jeko yma peteĩ ykuá michĩmívante raka'e ha upépe oúmi kuñakaraikuéra ojohéi ijao ha imembykuéra ojahu upe aja. Oñemboy'u jeko avei upégui mymba. Opavavéva oipuru ha avave nde'íri imba'eteaha upe ykuá.

Upeichahágui jeko oikovaimi umi kuñakarai pe ykuá rehe, peteĩva he'í imba'eha ha ambuéva avei he'í imba'eha. Tuichávoi oikovai hikuái.

Upéva jeko ombopochy Ñandejárape ha oñepyrũ opupu pe yvu ykuápegua ha isarambipa y, ndaikatuvéi ojejoko. Ojagarrapa óga oĩva guive upépe. Ojuhuséjeko oho haġua umi tekovekuérape upépegua.

Upéima ou peteĩ pa'i, oñembo'e Ñandejárape ha ojoko pe y, ndokakuaavéima. Ha péichajeko oikóra'e pe lago Ypakarai.

2. Ambohovaimíta ko'ã porandu:

Mba'énteparaka'e ymave pe lago Ypakarai.

Mba'épa ombopochy Ñandejárape ha opupu pe y.

Mba'éichapa ojejoko pe y osëmbáva opa gotyo.

Mba'épa he'ise opupu y ko jehaipyrépe. Mba'épa ikatu avei he'ise.

Máva mba'épa pe y ajeve Ñandejára ipochy.

Mba'éicharõpa Ñandejára ipy'aguapyjey.

Mba'épa ñanembo'e ko jehaipyre.

Ndépa nerakate'ỹ reipuruka hağua ne mba'eteéva umi nde rapicha oi-kotevëvape.

---

3. **Aiporavomíta ko'áva apytégui mba'e rehetépa oñeñe'ë ko jehaipyrépe. Ahaiguy upéva.**

- Mba'éichapa Ñandejára ipochyrei kuñakaraikuéra ndive.
- Mba'éichapa oiko ypy raka'e lago Ypakarai.
- Mba'éichapa pa'i ojoko iñembo'e rupi y isarambipáva.
- Mba'éichapa ymave ojepuruva'ekue y, oñondivepa.

4. **Ahai papapy ha'e haña mba'emba'épa oikóra'e pe ñemombe'úpe.**

..... Pa'i ou oñembo'e Ñandejárape ha ojoko pe y.

..... Kuñakaraikuéra ojohéi ijao ykuápe.

..... Ñandejára ipochy kuñakaraikuéra ndive.

..... Kuñakarai oikovai y rehe.

5. **Ahaimíta mba'emba'épa oje'e ko'áva rehe:**

Kuñakaraikuéra rehe:

Ñandejára rehe:

Pa'i rehe:

Ñamoñe'ëkuaa haġua

1. Ajesareko ko'ã ta'anga rehe ha amoñe'ë umi he'íva ojupe:

2. Ha'e mba'épa ojapo pe mitã'i oñe'ë jave isy ndive.
3. Mbo'ehára he'i chéve añetépa upéva ojapo térpa nahániri.
4. Amoha'anga mitã oñomongetáva ko'ávaicha:

Che ahasa che rógape. Ikatúpa mbo'ehára.

4°
Grado

Ñane ñe'ëjoapy

Che ahase che aguéla rógape. Ikatúpa che ru.

Che ahase kantínape. Ikatúpa che irũ.

5. Añomongeta che irũnguéra ndive aporandu ha ambohováivo chupekuéra, mba'ejerure rehegua.

Ñamoñe'ëkuaa haġua

1. Mbo'ehára ome'ë chéve ha che irünguérape ko'ã kuationi ha ore atýpe (roimehápe 4 che irü ndive) romohenda ojoapykuéri opyta porã haġuaicha.

Ojejuhúvo mitã Anguja pe ka'aguy
ruvicha pyapëkuápe, ojerure asy anga
ani haġua ho'u chupe.

Karai Jaguarete oha'ãha'ã umi
Angujápe ha ipopa'ã peteĩre.

Peteĩjevy Jaguarete, oñemohyguatã porã
rire, oñemoĩ oke peteĩ vyraguýpe.

Ha ou peteĩ atýra Anguja oñembo-
sarái ha opopo upe Jaguarete ári.

Ikeguýperamo jepe, oñandu
ojepopoha hi'ári ha ojetyvyro.

4°

Grado

2. Amohendapa rire umi ñe'ë che irünguéra ndive romoñe'ë ha ro'e opyta poräpa pe he'isévape.
3. Ahendu ambue che irünguérape he'ívo mba'éichapa opyta chupekuéra ġuarä umi ñe'ë ha'ekuéra omohendáva'ekue.
4. Ahendu ko'áġa mbo'ehárape he'írö mba'éichapa opytáva'erä heko-pete umi ñe'ënguéra ha ambojoja ore rembiapokue rehe.

5. Amoñe'ë, mbo'ehára pytyvöme, ko jehaipyre:

Peteĩjevy Jaguarete, oñemohyguatã porã rire, oñemoĩ oke peteĩ vyraguýpe. Ha ou peteĩ atýra Anguja oñembosarái ha opopo upe Jaguarete ári. Ikeguýperamo jepe, oñandu ojepopoha hi'ári ha ojetyvyro. Karai Jaguarete oha'ãha'ã umi Angujápe ha ipopa'ã peteĩre.

Ojejuhúvo mitã Anguja pe ka'aguy ruvicha pyapëkuápe, ojerure asy anga ani haġua ho'u chupe. Oñembyasyete vaicha ha Jaguarete oiporiahuverecoite gua'u chupe, ojeaguyjete chupe Anguja ha he'i ohenóinte haġua chupe mamó oikotevëhápe. Opuka hese karai Jaguarete.

—Mba'e pytyvö anga piko ha'e ome'ëta chéve!

Upe riremínte upe Jaguarete ho'a sapy'a ñuhãme. Ndikatúi ojapo mba'eve osë haġua, oñeha'ãha'ãva mba'e Jaguarete upe ojejopyhápe ha máramo ndikatúi ojei. Peichahágui ohendu sapy'a ku Anguja'i pe Jaguarete kororö. Oho meme ha oñepyrü oikarái ha oñapi'ü pe ñuhãsã.

Jaguarete osë ojetyvyrovyro, oma'ë sayke Anguja'íre ha he'i chupe:

—Nanderecháipa avave.

Ndoipotaietei niko oĩme ohechápa pe Anguja chavi oisã'ohague chupe. Upéi oma'ëma'ë moköive ijyképe ha otutu ka'aguypýre. Ndo-pukaiete ko'áġa pe mba'e chavíre!

Karai Félix de Guaranía ohaihaguéicha Esopo remimombe'ukue.

6. **Amoñe'ëjey ko mombe'u ha aporandu mbo'ehárape mba'épa he'ise umi ñe'ë nahesakãmbáiva chéve.**

7. **Ambohovái ko'ã porandu:**

Mba'érepa Jaguarete ojagarra Angujápe.

Mba'érepa Jaguarete opojey Angujágui.

Mba'épa ojapo Anguja oipytyvõ haġua Jaguaretépe.

Mba'érepa oje'e Jaguarete rehe ka'aguy ruvicha.

Mba'éroġpa ojapo Jaguarete Angujápe.

---

8. **Ahaimíta:**

Mba'eichagua tekovépa ohechauka pe Jaguarete ko oñemombe'úvape.

• **Ñane ñe'ëjoapy**

4°
Grado

Mba'eichagua tekovépa ohechauka pe Anguja ko oñemombe'úvape:

Mba'épa ñanembo'e ko jehaipyrépe he'íva.

Mba'eichagua tekovépa ohechauka pe Anguja ko oñemombe'úvape:

Mba'épa ñanembo'e ko jehaipyrépe he'íva.

---

9. Ahai opa mba'e oje'éva Jaguarete ha Anguja rehe:

Jaguarete:

Anguja:

---

10. Ha'e mavamáva rehepa oñe'ë pe amoñe'éva'ekue ha avei ha'e mba'eichagua tekovépa umíva.

Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy

1. Amoñe'ëmíta ko jehaipyre:

4°
Grado

YPAKA'A

Oikóje peteĩ kuña hóga vera guasúpe, ojegua ha oñemohyakuāvupa potávo hesaráiva Ñandejáragui ha omanova'erāhágui.

Hóga rovái oguereko peteĩ yguasu ojerepáva hese yvoty hepyeta, hembiguaikuéra remiñotýngue, mitáicha omongakuaáva.

Upe kuñakarai oguereko jagua ha mbarakaja hetaite, omohyakuāvu-páva ha oguerochichíva 'ára ha pyharépe, ha'e oñembokateháicha. Hetérente oñangarekóva ko kuña naiġuaiġuiséigui, ha hesarái tapiáva hi'ángagui.

Peteĩ ko'ëme oġuahẽ hóga rokẽme ġuaiġui pirumi, tupãmba'ejára, ojerure chupe ka'are:

Opa ka'a – he'i jahéi vai osẽvo.

Che ka'áype ġuarãmínteko, ne'ĩrako arambosa.

Tereho ehaka sevo'i amo che yguasu jere rupi, rerambosasérõ.. ha "opa ka'a" ha'éma niko ndéve.

Mba'éicha tamora'e – he'i chupe ohóvo tupãmba'ejára – oiko ndehgui guyra ha reguyguy, nde uvei, sevo'i reka yguasu jere rehe, ndepy'ahatāhaguéicha.

"Opa ka'a" – osapukái chupe ipaha, ha opuka soro guasu oikévo kotýpe.

Upe riremínte ho'a hupápe ko kuña jejapógui ija'ỹva ipirépe. Mba'asy hechapyrã okaru hetére ha oñyñíi javeve heñói iperégui umi tague overapáva porãgui.

Peteĩ ka'aru pytũ ohete tyvyro asyete chupe mba'asy ha omoakuru-chĩmbávo oiko chugui guyra. Opu'ã oguata sambukumbuku y reka, sevo'i jo'óvo.

Upe pyhare guive ojehecha ko guyra pyahu omimbipáva jeguágui: "opa ka'a, ypaka'a", osapukái aguape apytépe.

Karai Darío Gómez Serrato ohaihaguéicha.

2. **Amoñe'ëjey pe tenondetegua párrafo ha ahesa'yijo mba'éichapa oñemoñepyrũ:**
  - Oje'e "Oikóje peteĩ kuña hóga vera guasúpe", upépe oñeñe'ë ñepyrũ pe kuñataĩ rehe, ha upéi hetave mba'éma oje'e hese.
3. **Ahendu mbo'ehárape omombe'úramo pe ojehaikuévo tekotevêha oñeñepyrũ pe haihára ha imoñe'ëhára oikuaávagui ha, upéi, upéva ári haihára omombe'úta ohóvo mbeguekatúpe pe he'iséva imoñe'ëhárape.**
4. **Ambohéra "tema" pe haihára ha imoñe'ëhára oikuaávape ha "rema" pe haihára oikuaaukáva ohóvo imoñe'ëhárape. Pe jehaipyrépe, tema ha'ehína kuñataĩ ha rema opa mba'e oje'éva guive upe kuñataĩ rehe ha hembiape rehe avei.**
5. **Ahechauka techapyrãramo kóicha:**

Tema: Peteĩ kuña

Rema: Oikóje hóga vera guasúpe,

Ojegua ha oñemohyakuávupa potávo hesaráiva Ñandejáragui ha omanova'erähágui.

Hóga rovái oguereko peteĩ yguasu ojerepáva hese yvoty hepyeta, hembiguaikuéra remiñotýngue, mitãicha omongakuaáva.

Oguereko jagua ha mbarakaja hetaite, omohyakuávupáva ha oguerochichĩva ára ha pyharépe, ha'e oñembokateháicha.

Hetérente oñangarekóva ko kuña naiğuaiğuiséigui.

Hesarái tapiáva hi'ángagui.

Jahai haġua

1. Ahaimíta mba'épa añandu guarani rehe, añe'ëkuaámavo ahávo ha avei ahaikuaámavo ko ñe'ëme.

Pe ahaipa rire, ama'ëmijey che rembiapo rehe, jahechápa:

Añepyrũpa pe che ha omoñe'ëtava che rembiapo oikuaávagui.

Ha'épa ahóvo umi mba'e che aikuaáva ha omoñe'ëva nahániriva.

Aipurúpa tai tuicháva añepyrũ haġua ahai.

Hesakāpa pe ha'eséva.

Aipurúpa taikuéra hekopete.

Amoñepyrũpa, ambohetépa, amohu'āpa.

Amomuanduhépa ñe'ënguéra tekotevêháicha.

Amboajoajúpa umi morfemakuéra ojuajuva'erã ñe'ërapo rehe.

Aranduka ojepuruva'ekue

- AGUILERA, N. (2005). *Comprensión Lectora y algo más*. Asunción: AGR Servicios Gráficos. S.A.
- CORREA, M. (2002). *Lengua Guaraní Actual*. Paraguay: Distribuidora Arami S. R. L.
- GUARANIA, F. (1992). *Curso Práctico de Idioma Guaraní*. Asunción: Centro Editorial Paraguayo S.R.L.
- LUDUEÑA, M.; FRETES, M. (2006). *Didáctica de la Literatura*. Asunción: AGR Servicios Gráficos. S.A.
- Ministerio de Educación y Cultura (2007). *Volumen IV del 4º grado de Guaraní*. Asunción: EMASA S.R.L.
- Paraguay. Mi Paraguay. Ministerio de Educación y Cultura (2007). Volumen IV del 4º grado de Guaraní. Asunción: EMASA S.R.L.
- Paraguay. Ministerio de Educación y Cultura (2008). *Programas de Estudios del 4º grado*. Asunción: El Ministerio
- Paraguay. Comisión Nacional de Bilingüismo (1997). *Ñane Ñe'ë Paraguay Bilingüe*. Asunción: Fundación en Alianza.
- Paraguay. Ministerio de Educación y Cultura (2005). *Lengua y Literatura Castellano Guaraní 7º grado*. Asunción: Santillana S.A
- Paraguay. Ministerio de Educación y Cultura (2000). *Lengua y Literatura Castellano Guaraní 8º grado*. Asunción: Santillana S.A
- Paraguay. Ministerio de Educación y Cultura (2007). *Lengua y Literatura Castellano Guaraní 9º grado*. Asunción: Santillana S.A
- SANABRIA, L. (1991). *Ñane Ñe'ë Guaraníme*. Asunción: Editar S. R. L.
- www.es.wikipedia.org.
- www.xtec.es/-jgenover/complec.htm
- cvc.cervantes.es/aula/lectura/
- www.marcoele.com
- www.eduteka.org.
- www.encuentos.com
- www.sliceshare.net/.../actividades_de_comprension_
- www.um.es/analesps/v12/
- www.cabanadigital.com
- www.gacetalogos.wordpress.com

Ñane ñe'ëjoapy

4°
Grado

- www.librosiwos.net
- wikirecursostic.wikispaces.com/lengua
- roble.pntic.mec.es/.../comprensión_lectora.htm
- www.lagranepoca.com
- www.ultimahora.com
- iabc.com.py
- www.fotopaises.com
- www.gobernacionxv.gov.py
- arbolesdelchaco.blogspot.com
- banhadosur.blogspot.com
- www.ultimahora.com
- alparaguay.blogs.com
- www.turismo.com
- www.turismoenfotos.com
- www.guidetoparaguay.com
- lahoradelterere.blogspot.com
- www.travel- imágenes.com
- www.bicentenarioparaguay.gov.py
- www.skyscrapercity.com
- www.miparaguay.dk
- www.missionerh.it